Hedenstorp Nordvästra och Hedenstorp Östra

Arkeologisk utredning inför industrietablering inom Hedenstorp 1:2 m fl, Sandseryds socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

JÖNKÖPINGS KOMMUN
TEKNISKA KONTORET
MARK OCH EXPLOATERING

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2015:43
Ann-Marie Nordman

Hedenstorp Nordvästra och Hedenstorp Östra

Arkeologisk utredning inför indutrietablering inom Hedenstorp 1:2 m.fl., Sandseryds socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2015:43
Ann-Marie Nordman

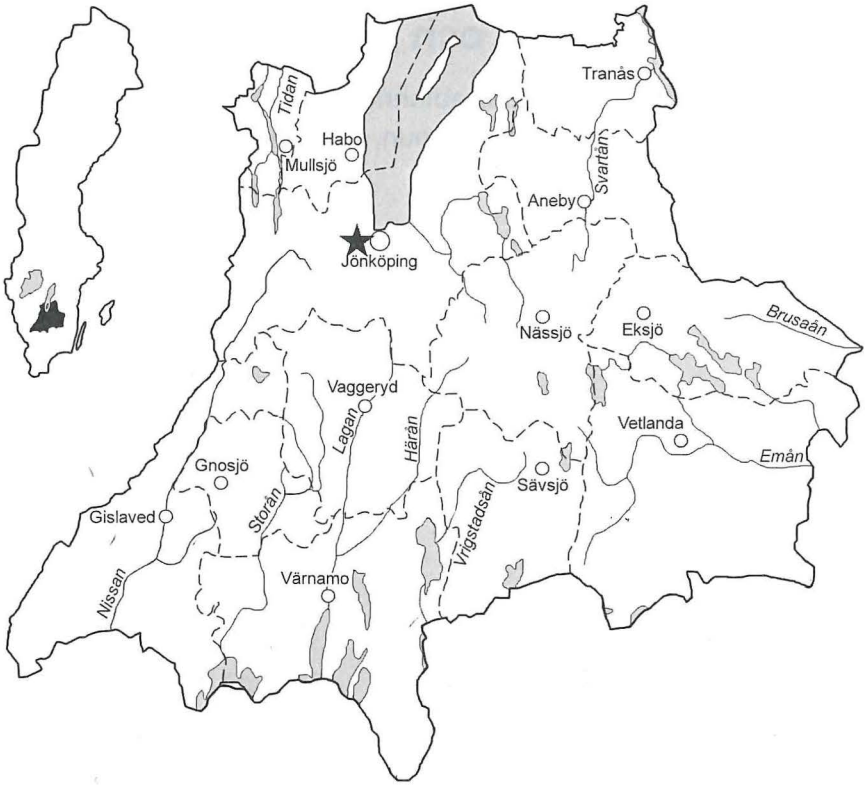

Rapport, foto och ritningar: Ann-Marie Nordman
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor, Geografiska Grunddata samt Geodata (FUK) är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833, nr MS2012/03742 samt dnr i2012/1091.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2016

Innehåll

Inledning 5
Målsättning 5
Metod 5
Topografi 5
Fornlämnings- och kulturmiljö 6
Tidigare undersökningar 6
Resultat 7
Arkiv- och kartstudier 7
Hedenstorps bytomt 8
Torpen 9
Vägar 9
Sammanfattning av kartgenomgången 9
Fältinventering 9
Etapp 1 9
Etapp 2 9
Etapp 3 10
Resultat av sökschaktning 11
Boplats 01 - etapp 3 11
Boplats 02 - etapp 3 11
Boplats 03 - etapp 3 11
Boplats 04 - etapp 1 15
Boplats 05 - etapp 1 15
Boplats 06 - etapp 1 16
Boplats 07 - etapp 1 16
Boplats 08 - etapp 1 17
Boplats 09 - etapp 2 17
Boplats 10 - etapp 2 17
Boplats 11 - etapp 2 17
Boplats 12 - etapp 2 17
Boplats 13 - etapp 2 19
Boplats 14 - etapp 2 19
Boplats 15 - etapp 2 23
Boplats 16 - etapp 2 24
Möjlig grav - etapp 2 24
Fornlämning RAÄ Sandseryd 4:1 25
Sammanfattning 26
Åtgärdsförslag 26
Administrativa uppgifter 27
Referenser 28
Tryckta källor 28
Arkiv 28
Kartunderlag 28
Bilagor 29

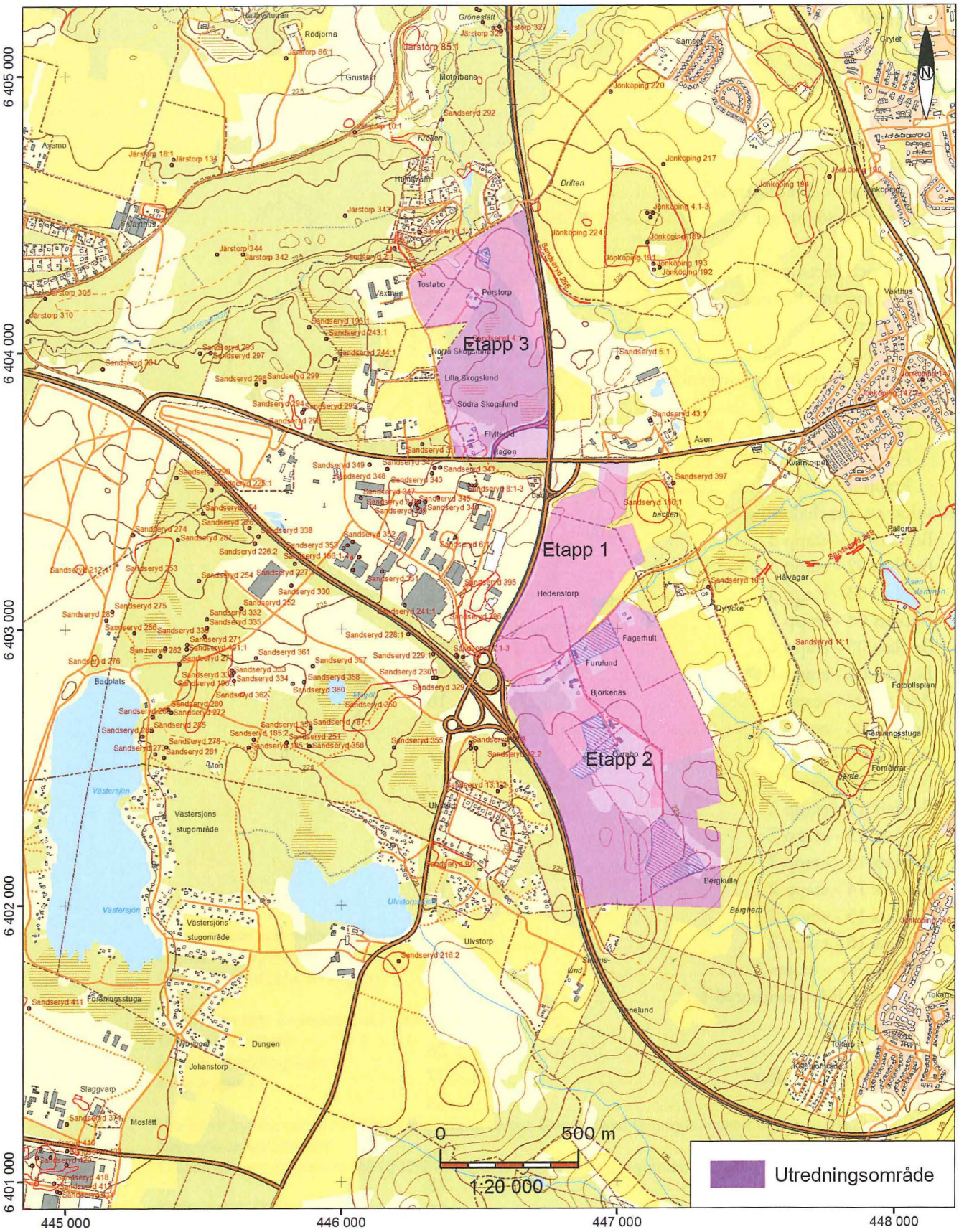

FIGUR 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan. Utredningsområden markerade. Ytorna som undantogs från schaktning är snedskrafferade. Skala 1:20 000.

Inledning

Med anledning av att Jönköpings kommun planerar utöka Hedenstorps industriområde väster om staden, har en arkeologisk utredning genomförts under hösten 2015. Planområdet består av tre etapper, där den nordligaste – etapp 3 – ligger väster om väg 195, och de två sydligaste – etapp 1 och 2 – ligger öster om väg 195 och riksväg 40. De tre delområden som till stor del ägs av kommunen omfattar sammanlagt 110 ha. Under fältarbetets gång bestämdes i samråd med Tekniska kontoret att inga schakt skulle öppnas i de boendes trädgårdar eller inom hästgården Furulund (del av Hedenstorp 1:17). Dessutom bestämdes att den privatägda fastigheten Hedenstorp 1:15 undantas helt i detta skede. De nu undantagna fastigheterna omfattade cirka 10 ha (se FIGUR 1). Eventuella sökschaktningar görs efter att de boende har flyttat ut.

Beställare var Tekniska kontoret vid Jönköpings kommun. Ansvarig för fält- och rapportarbete var antikvarie Ann-Marie Nordman vid Jönköpings läns museum.

Målsättning

Utredningens målsättning var att fastställa om det fanns under mark dolda forn- och kulturlämningar. Dessutom önskade länsstyrelsen att eventuella påträffade fornlämningar skulle, om möjligt, begränsas redan i detta skede.

Metod

Utredningen har omfattat arkiv- och kartgenomgång samt fältinventering (genomförda av Ådel V. Franzén), metalldetektering och sökschaktsgrävning. Eftersom utredningsområdet var så stort användes tre grävmaskiner parallellt med var sin arkeolog. Allt som allt deltog nio arkeologer i fältarbetet vid skilda tillfällen. Inmätningarna gjordes dels med nätverks-RTK och dels med hjälp av ortofoton framställda av flygfoton som togs med en drönare och sedan digitaliserades. Nätverks-RTK användes för inmätning av förhistoriska eller förmodade förhistoriska lämningar. I de flesta schakten framkom inga lämningar varför digitaliserade drönarbilder ansågs tillräckliga.

Topografi

Utredningsområdet är beläget väster om Jönköping cirka 220 meter över havet och består av kuperat dödislandskap. Många små mossbildningar avgränsar höjdpartierna av sand och grus. Här och var bryter berg i dagen. Jordmånen består av podsoljord med relativt tunt matjordslager. Ungefär hälften av ytan utgörs av skogsmark, och hälften av öppen åker- eller betesmark.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Denna del av Sandseryds socken och Hedenstorpsområdet präglas i första hand av lämningar från järnålder. Gravar och gravfält, vilka i regel dateras till mellersta eller yngre järnålder (1–600 e.Kr), samt blästplatser från yngre järnålder och tidig medeltid (700–1300 e.Kr) är väl representerade framförallt väster och norr om planområdet. En del lämningar av fossil åkermark finns inom RAÄ Jönköping 223, 224 och RAÄ Sandseryd 207 öster om planområdet. Inte långt ifrån etapp 1, mot nordöst har en flintyxa påträffats år 2000 i samband med plöjning (RAÄ Sandseryd 397).

Inom planområdets nordligaste del (etapp 3) finns fornlämning RAÄ Sandseryd 4:1, en rund stensättning 14 meter i diameter. Öster om etapp 3 finns RAÄ Sandseryd 5:1, en högliknande lämning samt RAÄ Jönköping 4:1-3 stensättningar. Väster om etapp 3 finns RAÄ Sandseryd 3:1, en hög. Väster om etapp 1-2 finns bland annat, gravarna RAÄ Sandseryd 7:1-3 (treudd, domarring och resta stenar), RAÄ Sandseryd 12:1-3 (2 stensättningar, 1 domarring) och gravfältet RAÄ Sandseryd 9:1 (med bland annat stensättningar, stenkretsar, domarringar, resta stenar).

Namnet Hedenstorp nämns för första gången 1345 och skrevs då Hidinstorp, där förleden är mansnamnet *Hidhin* och efterleden *torp* betyder nybygge (Agertz 2008:109).

Tidigare undersökningar

Inom Hedenstorps nuvarande industriområde har ett gravfält (RAÄ Sandseryd 8:1) och en stensättning (RAÄ Sandseryd 6:1) undersökts och borttagits på 1990-talet (lst dnr 220-1710-91, rapport under arbete). Lämningarna har daterats till folkvandringstid och omfattade bland annat en stor rund stensättning, två stenkretsar, en mindre stensättning med skeletttgrav, brandgravar och en skärvstenshög. I den stora stensättningen (RAÄ Sandseryd 6:1) påträffades länets äldsta runinskrift på ett remändebeslag av brons. En cirka 200 meter lång rad med tjugotalet stora härd- och kokgropar undersöktes i anslutning till gravarna RAÄ Sandseryd 6:1 och 7:1. Dessa daterades till samma tidsperiod som gravarna – äldre järnåldern – och tolkades som spår efter gravritualer i samband med begravningarna eller vid återkommande rituella besök. Elden har en naturlig koppling till brandgravskick. Denna typ av rituella platser finns dokumenterade på andra håll i Nordeuropa, och då dateras de oftast till bronsåldern (Ameziane 2009, Thörn 2005).

Vidare har flera blästplatser grävts ut inom industriområdet (RAÄ Sandseryd 186:1, 338, 355, 395, Lorentzon 2007, 2008, 2012). Dessa, tillsammans med stort antal kolningsgropar i området kan sättas samman med lågteknisk järnframställning som har pågått inom ett stort område från Sandseryd i norr till Månsarp i söder

under framförallt vikingatid och tidig medeltid. Kolning i området har sedan fortsatt under historisk tid då Tabergs Bergslag behövde stora mängder kol till sina masugnar (Nordman 2014).

Resultat

Arkiv- och kartstudier

Ådel V. Franzén

Hedenstorp omtalas för första gången 1345 som *curiam*, alltså huvudgård. I Svenskt Diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbreven (SDHK) finns Hedenstorp upptagen 1401 och 1403 i samband med pantsättningsaffärer. Skrivningen följer den gängse uppräkningen av gårdens tillhörigheter (1401: *meth allo thy thesso fornempdo gotzum vnderligger ok aff allir wndhir ligat haffwer, thorpa ællir thorpa stadhir, engho vndhan takno*, resp 1403: *men gotz oc gardhe meth al thes til liggilse, swo som ær ager, æng, scow, fischewatn, fægang, møller, møllestædher, wat oc thiwrt, ødhe oc bygt, engte vnden taget*). Det medeltida Hedenstorp bör således tolkas som en huvudgård med underliggande gårdar (torp) samt att kvarnar och fisken hör till godset (SDHK 15584 samt 16157). Under 1600-talet erhöll Hedenstorps Södergården säterirättigheter mellan 1653 och 1681 då de återkallades. Hedenstorp var nämligen belägen på bergslagsort (Tabergs Bergslag). 1761 skatteköptes, som det verkar, både Norr- och Södergård och inlades som rusthåll under ett hemman (Almquist 1976: 1260).

Storskaliga kartor finns tillgängliga för hela utredningsområdet, även om den södra delen endast täcks av en laga skifteskarta över Åsen och Hedenstorp som framställdes så sent som 1913. I tillägg har generalstabskartan från ca 1880 samt den äldre ekonomiska kartan använts vid analysen.

Hedenstorp karterades för första gången 1647 till den geometriska jordeboken. Byn bestod av två gårdar med åkern tegskiftad. En större äng som betecknas som dålig (skenvaldsäng) och var beväxt med björk, tall, gran och hasselskog, sträckte sig österut från byn och i det västligaste åkergärdet beskrivs övrig gärdesmark (mark i gärdet som inte är åker) som bestående av Tallebackar.

År 1813 gjordes en uppmätning av utmarksområdena kring Åsen och Hedenstorp i samband med planerna på ett excersisfält av tillfällig natur, kanske inför en mönstring eller uppvisning. I östra kanten av kartan antyds Hedentorps åkermark och två långa huskroppar, troligen ladugårdar, har ritats ut på Hedenstorps tomt, som vid denna tid hyste ett torp som nyttjades under Åsen. Flera torp redovisas i utmarkskartan, framför allt i området väster om Åsen och Hedenstorp, men några är belägna inom utredningsområdet. I lagaskifteskartan över Åsen och Hedenstorp från 1913 har uppodlingen redan gått så långt att det är svårt att hitta de äldre åkerfor-

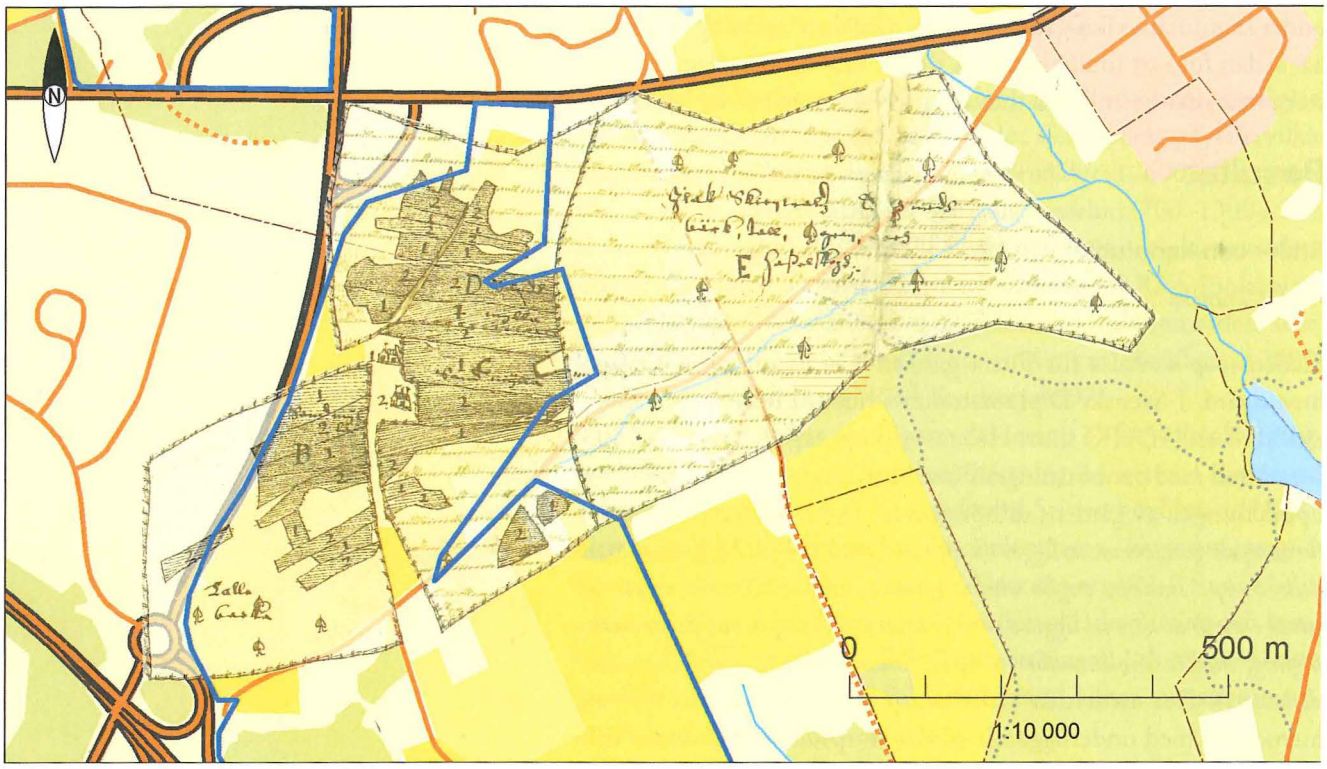

FIGUR 2. Geometrisk jordebok från 1647 över Hedenstorps bys marker. Samkopierad med dagens karta. Rektifiering: Ådel V. Franzén. Skala 1:10 000.

merna som man annars kan referera de äldre kartorna mot. Dock kan konstateras att byn Hedenstorp helt har försvunnit och att en väg går rakt genom den äldre bytomten. Flera torp och backstugor är redovisade inom och i anslutning till utredningsområdet.

Hedenstorps bytomt

Hedenstorp bestod år 1647 av två kronohemman, båda utritade med husschablon på den bytomt som redovisas centralt i inägormarken. I kartan från 1813 speglar de två ekonomibyggnadsssymbolerna var det dåvarande torpet Hedenstorp under Åsen var beläget. Läget överenstämmer med läget för bytomten 1647. I Generalstabskartan redovisas läget för Hedenstorps gård ca 450 meter söder om läget i kartorna från 1647 och 1813. I den ekonomiska kartan från 1954 är området åkermark. Den sista bebyggelsen på Hedenstorps äldre bytomt bör således ha rivits under 1800-talet första hälft eller mitt.

En genomgång av mantalslängderna över Sandseryds socken visar dock att tre hushåll antecknas i de första jordeböckerna från 1643 och fram till 1649. Året efter och framåt antecknas endast ett hemman, ibland fördelade på två halva mantal. Torp finns med under Hedenstorp från ca år 1700 och de ökar successivt i antal. Kring 1700-talets mitt börjar Hedenstorp antecknas under Kniphammaren och brukas då av brukspatronens arrendator och i början av 1800-talet framgår att Hedenstorp brukas under Åsen. Vid denna tid har det troligen erhållit status som torp och det är troligt att den gamla bybebyggelsen sedan länge har försvunnit. Området för den gamla bytomten bör betraktas som fornlämning.

Torpen

Flera av de torp som redovisas 1813 och 1913 är fortfarande bebodda, även om deras produktionsmark har lagts ner. Inom den norra utredningsytan finns bebyggelse fortfarande till torpen Perstorp, Tostabo och Flytteryd. I den södra utredningsytan finns fortfarande bebyggelse vid Övrabo och Bergkulla. Inga av de torp eller backstugor som redovisas i kartor eller mantalslängder kan tolkas som varaktigt övergivna.

Vägar

En väg som inte har identifierats i yngre kartor finns belagd i kartan från 1813. Den är belägen inom norra utredningsytans södra del och beskriver en bågformig närmast öst-västlig riktning. I kartan från 1913 finns två mindre stigar eller gångvägar markerade inom södra utredningsytan. Dessa löper från torpen Övrabo och Berghem och åt sydväst respektive väst.

Sammanfattning av kartgenomgången

Inga strukturer som klart indikerar förhistoriska lämningar har hittats. Däremot har läget för Hedenstorps bytomt inom etapp 1 identifierats som ny fornlämning.

Fältinventering

Fältinventeringen genomfördes av antikvarie Ådel V. Franzén under september 2015. Se karta och tabell, Bilaga 1a och 1b.

Etapp 1

Denna etapp består nästan helt av öppen åkermark. Inga fasta lämningar påträffades vid inventeringen. Däremot hittades ett antal fynd på platsen för Hedenstorps gamla by. Bland fynden fanns en hästsko, spik, en liten bila och keramik av yngre rödgods.

Nästan hela den öppna åkermarken bedöms ha stor potential som boplats. Området ligger bara ett stenkast från gravarna, blästplatserna och boplatslämningarna inom Hedenstorps västra industriområde (RAÄ Sandseryd 6:1, 7:1, 8:1, 395, 396 m fl).

Etapp 2

Etappen består av lika delar skogsmark och öppen, för det mesta odlad, mark.

Tre möjliga gravar –två stensättningsliknande (ID06 och ID19), ett röseliknande (ID04) – påträffades i södra delen av etapp 2. Den största, ID 19, ligger på en naturlig platå (berg i dagen) i skogsmark och är något oregelbunden, 12–14 meter i diameter och 0,5 meter hög. Fyllningen består av 0,2–0,5 meter stora stenar. Både formen och den ojämna fyllningen gör bedömningen osäker. I närheten finns även fem röjningsrösen/stentippar av sentida karaktär. Den andra möjliga stensättningen, ID06, ligger i åkermarken inom He-

denstorp 1:15, också det på berg i dagen. I närheten finns ID04, röseliknande lämning. Även dessa betraktas som osäkra fornlämningar. Intill finns två röjningsrösen (ID03 och ID05) av sentida karaktär – toppiga, med större block. I skogsmarken i söder och sydväst finns även röjningsrösen av äldre karaktär (lägre, övertorvade, med mindre stenmaterial). Dessa ligger inom och intill befintlig ängs- och åkermark söder om gården Övrabo (ID16-18, ID20). ID20 har skadats i samband med anläggandet av ny kraftledning.

I övrigt består stora delar av skogsmarken av ett mosaik av berg i dagen med mellanliggande mossmarker. Detta gäller framför allt skogsområdet i etapp 2, längs riksväg 40 och runt Bergkulla gård (Hedenstorp 1:15).

Den öppna åker- och betesmarken inom etapp 2 är relativt plant ovh ger intryck av att man har jämnat ut ytor här och var. I norra delen strax söder om gårdarna Furulund och Fagerlund finns två mindre våtmarker med öppen vattenspegel. Alla åkrar inom etapp 2 bedöms ur topografisk synpunkt, och med hänvisning till fyndigheterna inom Hedenstorp västra, vara av intresse med tanke på möjliga boplatser.

FIGUR 3. Härden A878, B01. Från öst.

Etapp 3

Det nordligaste utredningsområdet består till stor del av kuperad skogsmark med omväxlande sanka partier och små branta höjder. Längst i norr finns sammanhängade åkerytor med lämpliga boplatslägen.

Utredningsområdets enda kända fornlämning finns på en platå i skogsmarken inom etapp 3. Sandseryd 4:1 består av en rund stensättning, cirka 15 meter i diameter och 0,5 meter hög.

I skogsmarken öster om Sandseryd 4:1 påträffades två röjningsrösen och en terrasskant av sentida karaktär (ID22-23). Cirka 200 meter nordost om Sandseryd 4:1 finns på en västsluttning två röjningsrösen och flera möjliga – men svaga – terrasskanter (ID21). Det ena röset är litet och av mindre stenmaterial. Det andra är 6 × 2,5 meter stort och täcks av större block. Undertill är stenarna mindre och det förekommer skärvad sten, vilket gör att man kan misstänka en äldre fas i röset.

I övrigt består skogsmarken inom etapp 3 av små höjder med berg i dagen och mellanliggande våtmarker. Vid provborrning i en av våtmarkerna närmast Sandseryd 4:1 befanns torvlagret vara minst 1 meter tjockt. Inför vidare arkeologiska åtgärder i området bör möjligheterna för en pollenanalys undersökas.

Åkermarken i etappens norra och nordvästra delar bedömdes utgöra potentiella boplatsområden varför sökschaktning företogs här.

Resultat av sökschaktning

Inom utredningsområdet öppnades allt som allt 273 sökschakt. Den sammanlagda schaktlängden var drygt 12 kilometer. Matjordslagret på nästan alla åkrar var relativt tunnt – 0,15–0,25 meter tjockt – och den underligganden alven bestod av fin sand eller av sand och grus. Det tunna matjordsskitet har medfört att plogen på många ställen har gått ner i alven och då skadat lämningarna.

Den privata fastigheten Hedenstorp 1:15 och gårdsmiljöerna runt befintliga gårdar och stugor undantogs från schaktning. Vid behov kommer dessa ytor att sökschaktas vid ett senare skede, när ägarna och hyresgästerna har flyttat ut.

Sexton boplatser (B01– B16) har identifierats. Observera att kartorna har varierande skalor, från 1:200 till 1:1 000, beroende på boplatslägenas storlek (se även Bilagorna 3a, 3b och 4).

Boplats 01 – etapp 3. Figur 4

Boplatsen ligger i åkermark i en västsluttning cirka 225 meter över havet. Strax intill och nedanför finns ett igenväxt våtmarksområde som ansluter till Dunkehallaån 100 meter åt norr. En härd A878, påträffades. I ytan på den 0,8 meter stora härden påträffades en mynningsskärva av grovmagrad keramik. Keramiken är av samma typ som påträffats på det folkvandringstida gravfältet RAÄ Sandseryd 8:1.

Några andra lämningar påträffades inte, men lokalen har ändå bedömts som boplats på grund av fyndet och det topografiska läget. Tyvärr var det inte möjligt att öppna schakt öster om härden på grund av torpet och dess infart. Här bör kompletterande schaktningar genomföras, när området blir tillgängligt.

Boplats 02 – etapp 3. Figur 4

Boplatsområdet ligger på andra sidan ovannämnda igenväxta våtmarksområde, mitt emot B01 i en östsluttning. Inom en ca 100 × 100 meter stor yta påträffades fem härdar och tre stolphål. Stolphålen saknade stenskoning varför tolkningen av dem är osäker. Läget och de tydliga härdarna talar dock för boplats. B01 och B02 kan eventuellt betraktas som en sammanhängande boplatsområde med våtmark mitt i.

Boplats 03 – etapp 3. Figur 5

På en platå i skogsmark med nästan terrassliknande avgränsning mot väst påträffades A800 en kvadratisk, 1 × 1 meter stor härd eller fundament med sot och skärvade stenar. Anläggningen gav närmast intryck av att vara från historisk tid med sina raka sidor. Möjligen rör det sig om spisfundament i ett numera försvunnet torp. Inga torp eller andra hus har påträffats i arkivmaterialet, varför man kan misstänka hög ålder. Några väggar kunde inte identifieras. Likaså kunde den möjliga terrasskanten inte lokaliseras i schaktet.

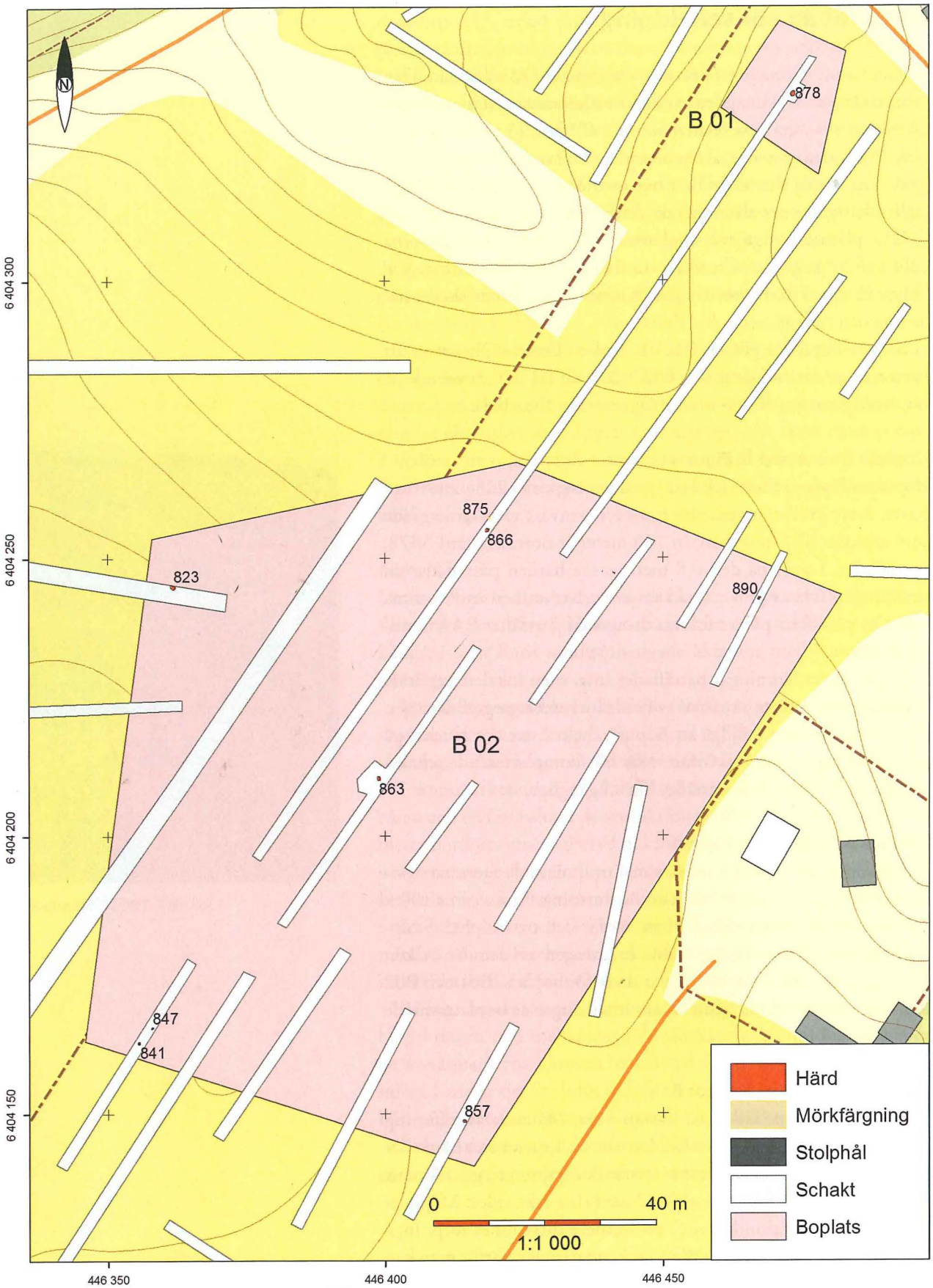

FIGUR 4. Boplats 01 och 02 inom etapp 3. Skala 1:1 000.

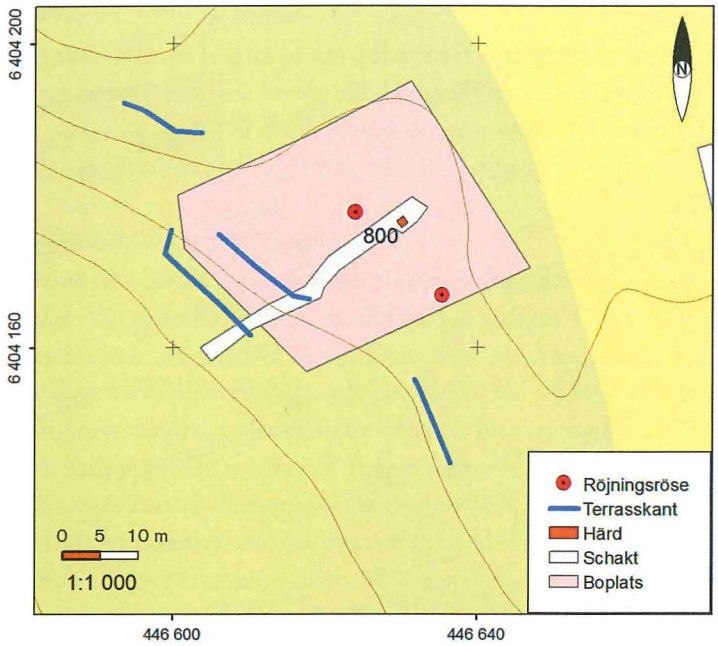

FIGUR 5. Boplats 03 inom etapp 3.Skala 1:1 000.

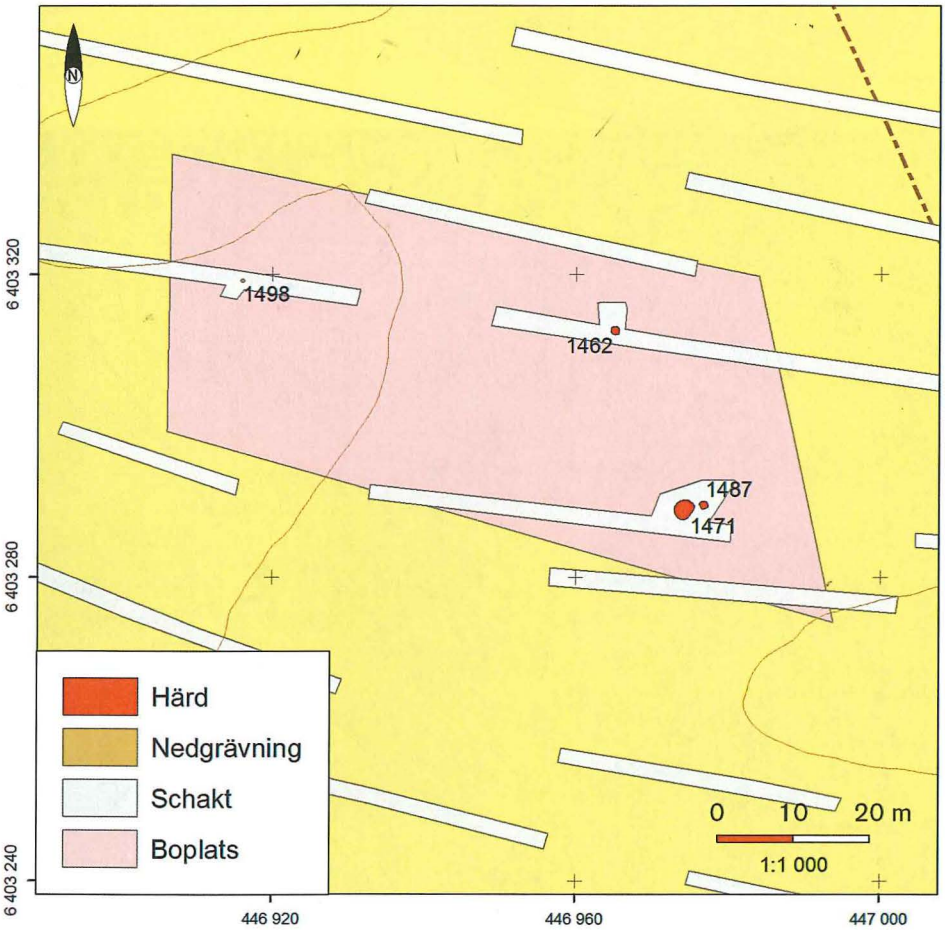

FIGUR 6. Boplats 04 inom etapp 1. Skala 1:1 000.

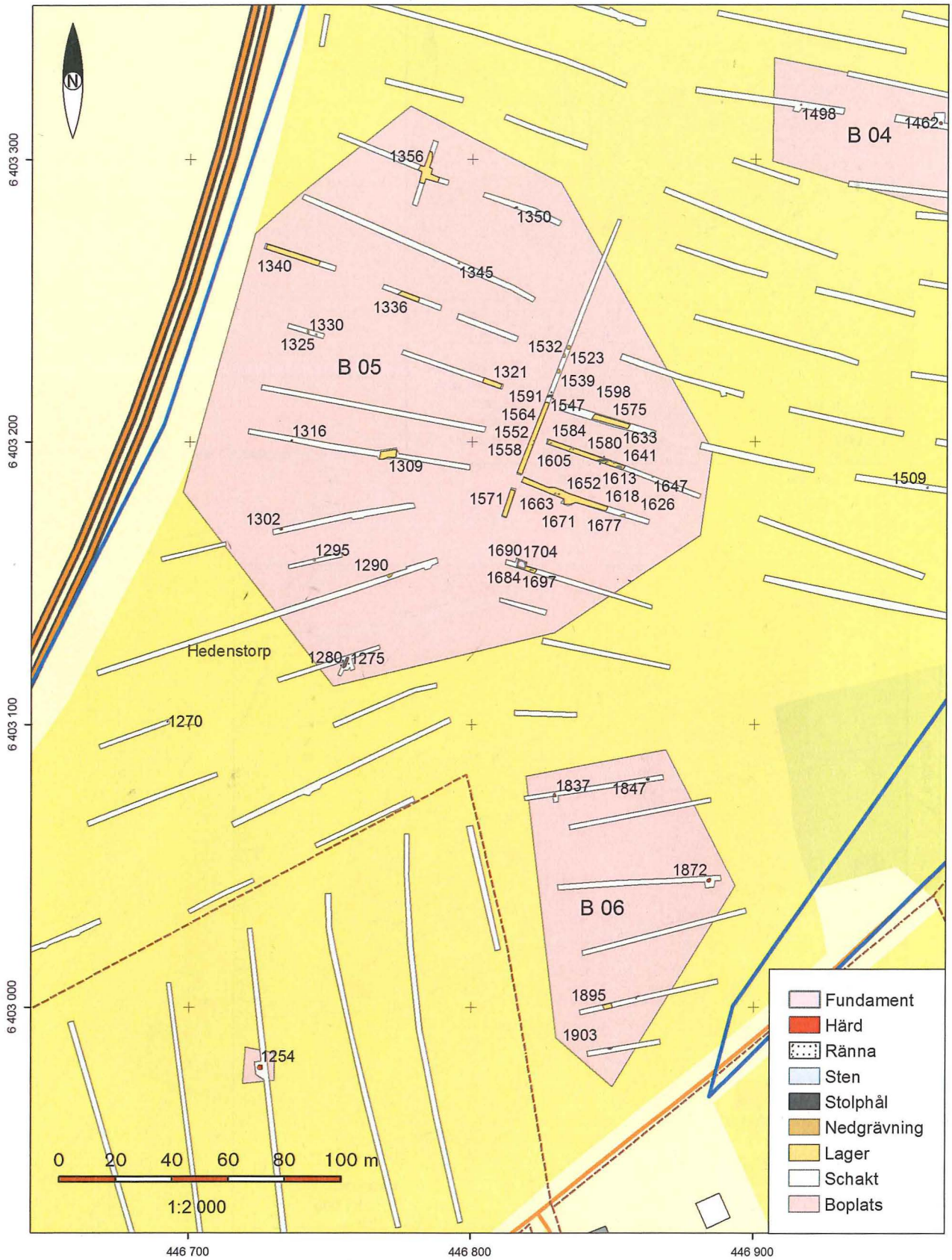

FIGUR 7. Boplats 05 och 06 inom etapp 1. På grund av platsbrist saknas en del anläggningsetiketter. Skala 1:2 000.

Boplats 04 – etapp 1. Figur 6

Boplatsområde på högsta punkt i åkermark, omfattande tre härdar och en nedgrävning eller stolphål. Lämningarna finns inom en 75 × 35 meter stor yta. Härdarna är tydliga, som mest 2,5 meter i diameter, med sot, kol och skärvade stenar i fyllningen.

Boplats 05 – etapp 1. Figur 7

Hedenstorps gamla by som först observerades i det äldre kartmaterialet. Vid sökschaktning påträffades kulturlager inom en 65 × 50 meter stor yta (A1552 m fl). Dessutom finns kulturlager eller utkastlager med metallslagg och järn (A1336, A1340, A1356) i sluttningen väster om det centrala byläget. I kulturlagren påträffades metallslagg, flinta, keramik (yngre rödgods), fajans, ostindiskt porslin, järnföremål, fönsterglas med mera. Ett mindre urval av fynd har tagits tillvara i väntan på fortsatta undersökningar.

I kulturlagret framkom även syllstensrader (A1558, A1616 m fl), minst ett spisfundament A1704 (eventuellt även A1641), samt öst-västligt orienterade rännor, A1547, A1630, som kan markera tomtgränser på bytomten.

FIGUR 8. Spisfundament A1704 i kulturlager A1552/A1684 inom B05. Från väst. Foto: Susanne Nordström

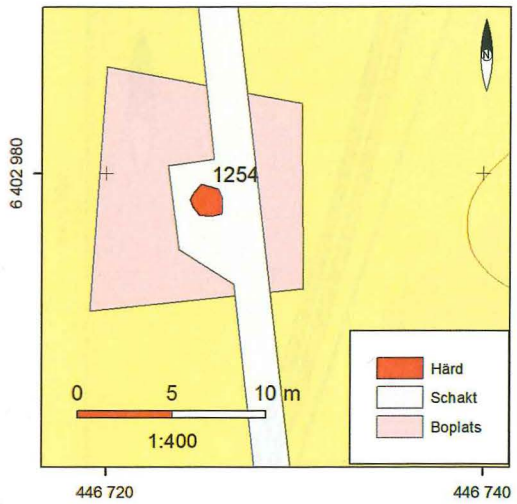

FIGUR 9. Boplats 07 inom etapp 3. Skala 1:400.

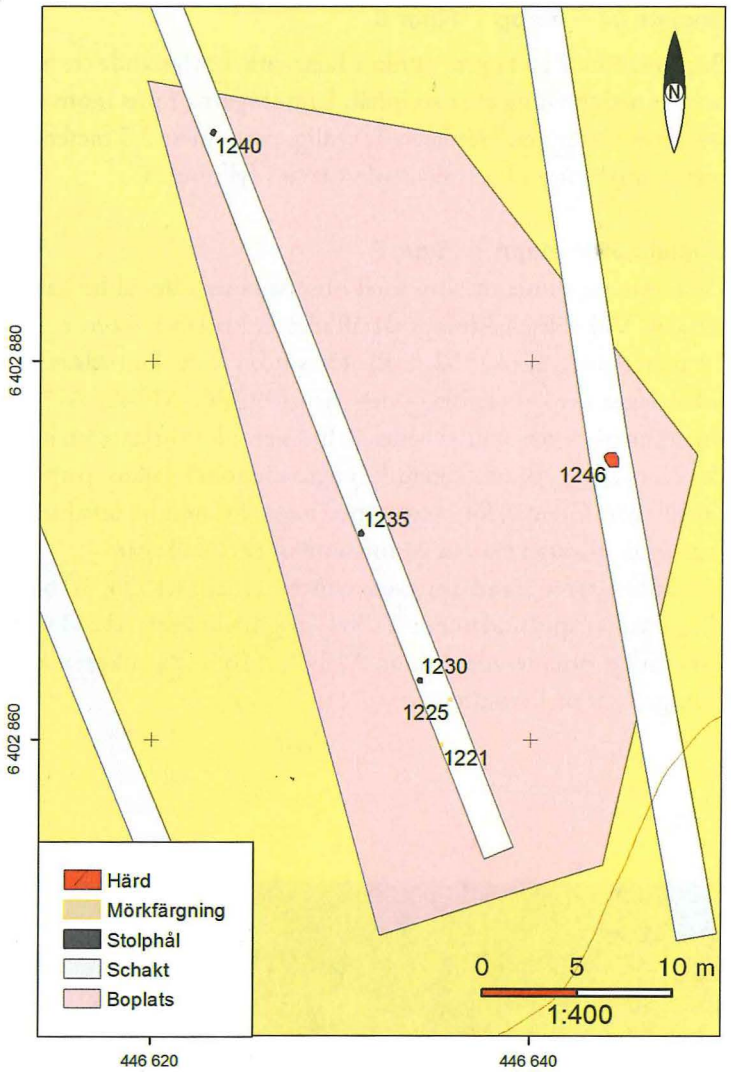

FIGUR 10. Boplats 08 inom etapp 1. Skala 1:400.

Boplats 06 – etapp 1. Figur 7

På en västsluttning i öppen åkermark påträffades inom 90 × 60 meter stor yta fyra härdar och en nedgrävning. Nedgrävningen A1895 kan vara från historisk tid eftersom en porslinsskärva påträffades i ytan. Härdarna A1837, A1847, A1872 och A1903 är däremot av förhistorisk karaktär, 1,0–1,4 meter i diameter. A1847 är dessutom tydligt urlakad jämfört med övriga, varför man kan misstänka högre ålder för denna.

Boplats 07 – etapp 1. Figur 9

En stor härd med kraftigt skärvade stenar påträffades mitt emellan BL06 och BL08. A1254 är rund med en diameter av 1,5 meter med fyllning av sot, kol och skärvade stenar.

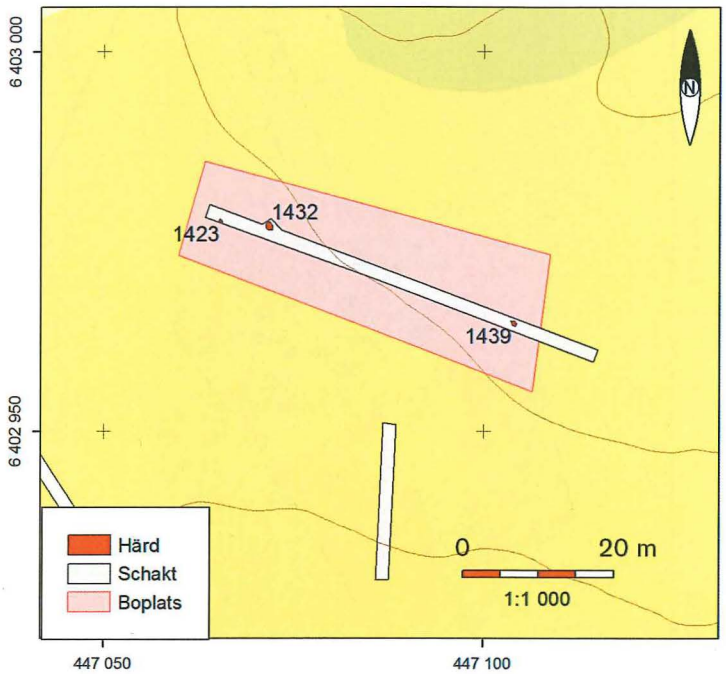

FIGUR 11. Boplats 09 inom etapp 2. Skala 1:1 000

Boplats 08 – etapp 1. Figur 10

Boplatsområde – 40 × 20 meter stort – på en svag sydsluttning bestående av en härd, tre stolphål och två mörkfärgningar. Härden A1246 är rund och 0,7 meter i diameter, fyllningen består av sotig sand, kol och skärvade stenar.

Boplats 09 – etapp 2. Figur 11

Tre härdar på en krön/sydsluttning ovanför våtmark, inom 40 × 10 meter stor yta. Härdarna är 0,6–1,1 meter i diameter och fyllningen består av sotig sand och skärvade stenar.

Boplats 10 – etapp 2. Figur 12

Boplatsområde på en svag östsluttning, 17 x 15 meter stort, omfattande tre härdar, två stolphål och en sotfläck/mörkfärgning. Härdarna – A556, A573, A580 – var 0,4–0,6 meter i diameter och fyllningen bestod av sotig, sand och humus, samt skärvade stenar.

Boplats 11 – etapp 2. Figur 13

Boplatsområde på krönläge, 20 x 15 meter stort, omfattande två härdar och två stolphål. Härdarna – A602, A634 – är 0,6–0,8 meter i diameter och fyllningen består av sotig sand och humus.

Boplats12 – etapp 2. Figur 14

Boplatsområde, 35 × 10 meter stort, med fem härdar och två stolphål. Härdarna är 0,4–1,2 meter stora. Förutom sot, kol och skärvade stenar innehåller tre av dem slagg. A492, A498 och A504 indikerar med andra ord någon form av metallhantering på platsen.

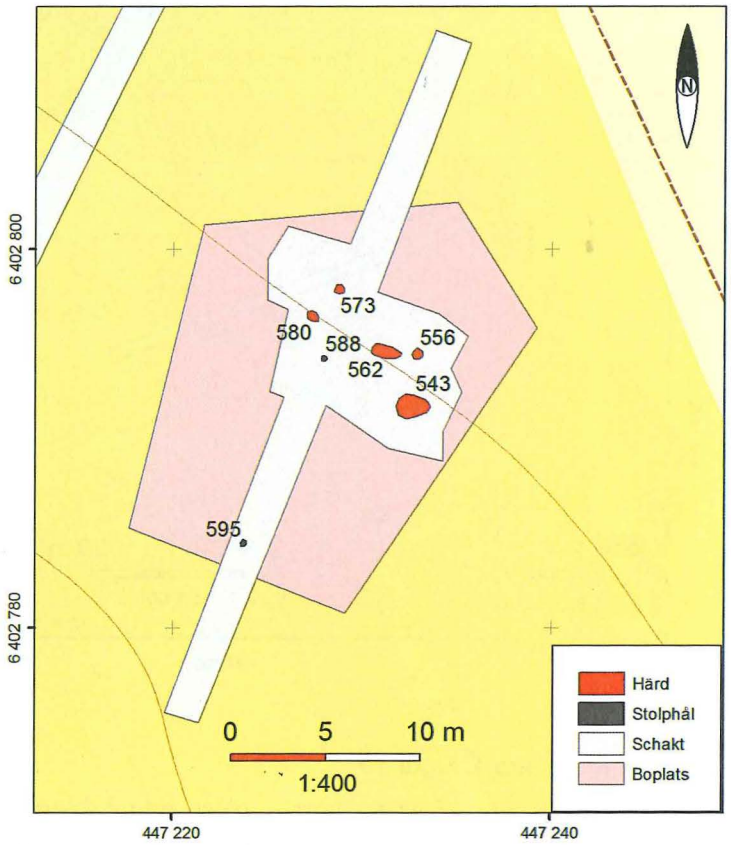

FIGUR 12 Boplats 10 inom etapp 2. Skala 1:400.

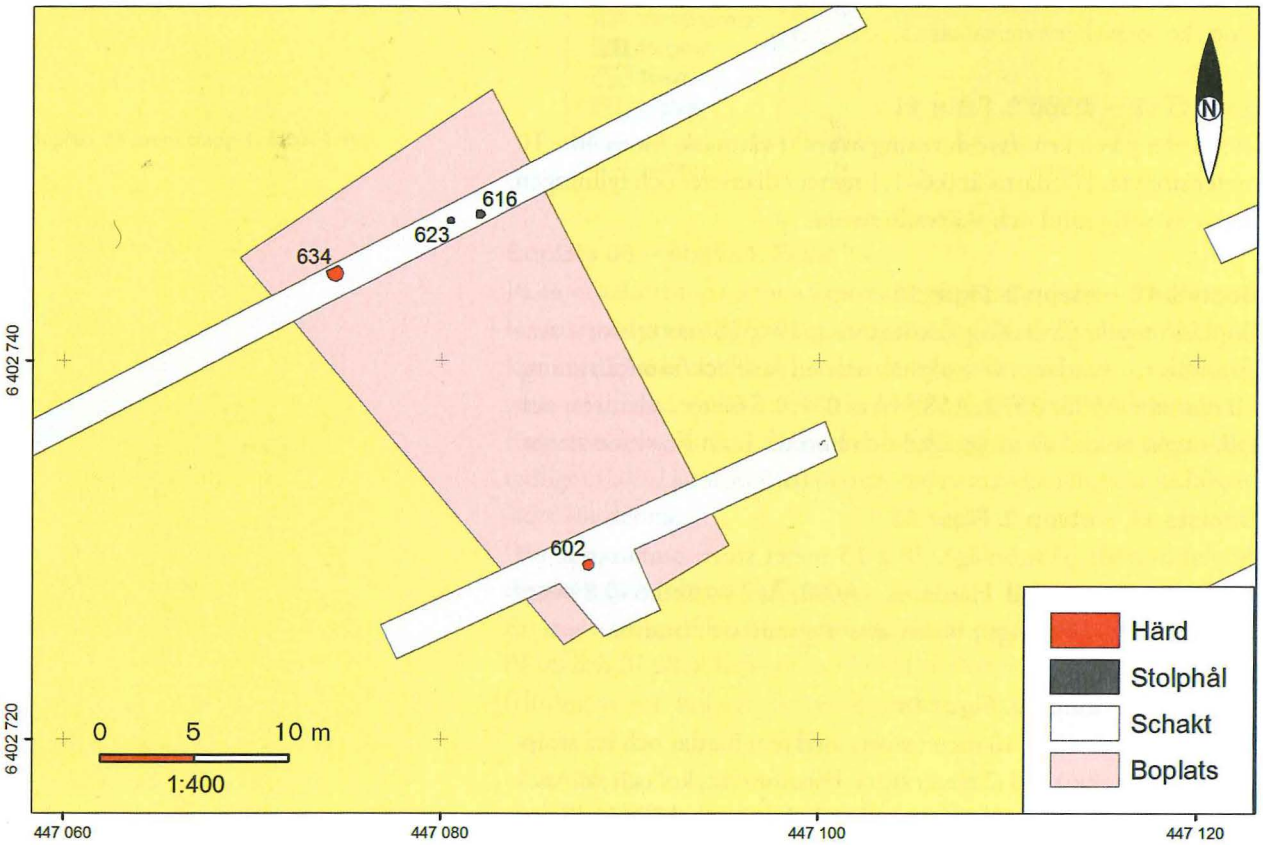

FIGUR 13. Boplats 11 inom etapp 2. Skala 1:400.

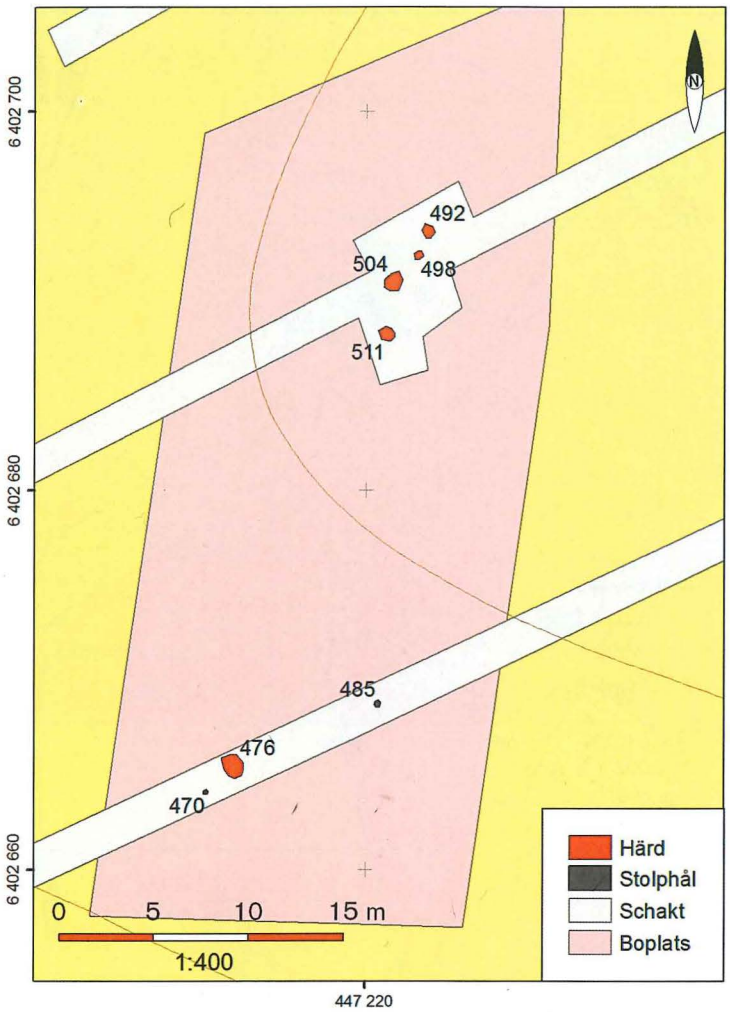

FIGUR 14. Boplats 12 inom etapp 2. Skala 1:400.

Boplats 13 – etapp 2. Figur 16 och 17

Boplatsområde på krönläge, cirka 115 × 40 meter stort, bestående av fyra härdar, elva stolphål och tre sotfläckar/mörkfärgningar. Härdarna är 0,6–1,9 meter i diameter och fyllningen består av sotig sand, kol och skärvade stenar. Stolphålen A1019, A1026, A1033 skulle kunna utgöra en norrgavel i ett hus. Orienteringen är dock förbryllande, och det kan likväl vara så att huset har stått i nordöst–sydväst riktning, men övriga stolphålen har försvunnit på grund av det tunna matjordslagret. Boplats 13 ligger strax nordöst om gården Övrabo, som ligger på samma krön ännu något högre upp än boplatslämningarna. Gårdsläget är med andra ord synnerligen intressant ur antikvariskt synpunkt, och bör omfattas av sökschaktning när tillfälle ges.

Boplats 14 – etapp 2. Figur 18

Boplatsområde, ca 50 × 15 meter stort, på krönläge intill berg i dagen och ovanför B15 och B16. Två härdar, 0,7–1,8 meter i diameter, och två mörkfärgningar påträffades. Området utgör idag öppen ängs-/betesmark. Matjorden här är exceptionellt tjock och

FIGUR 15. Härden A498 på boplats 12, med bränd lera och slaggstycken.

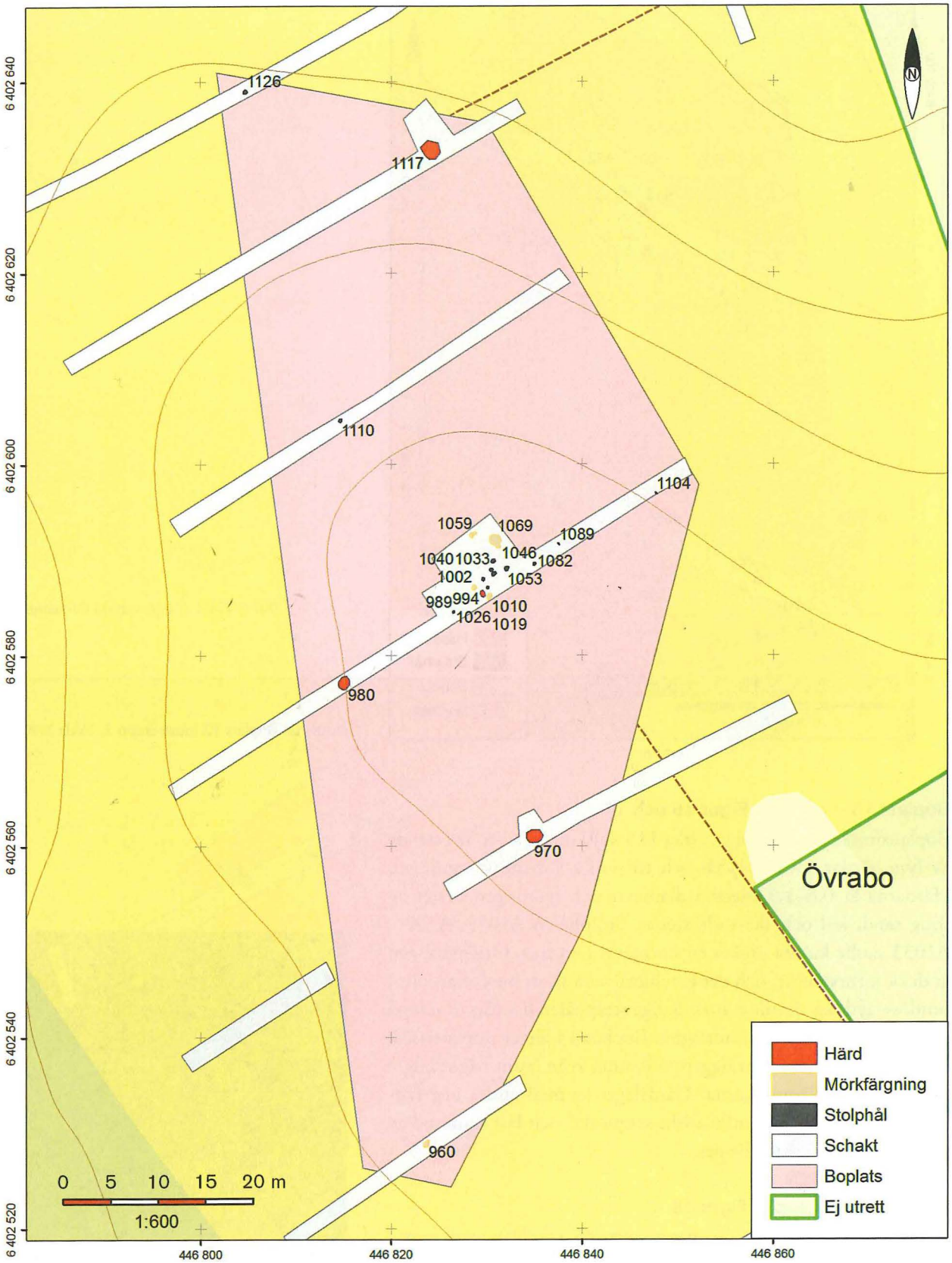

FIGUR 16. Boplats 13 inom etapp 2. Skala 1:600.

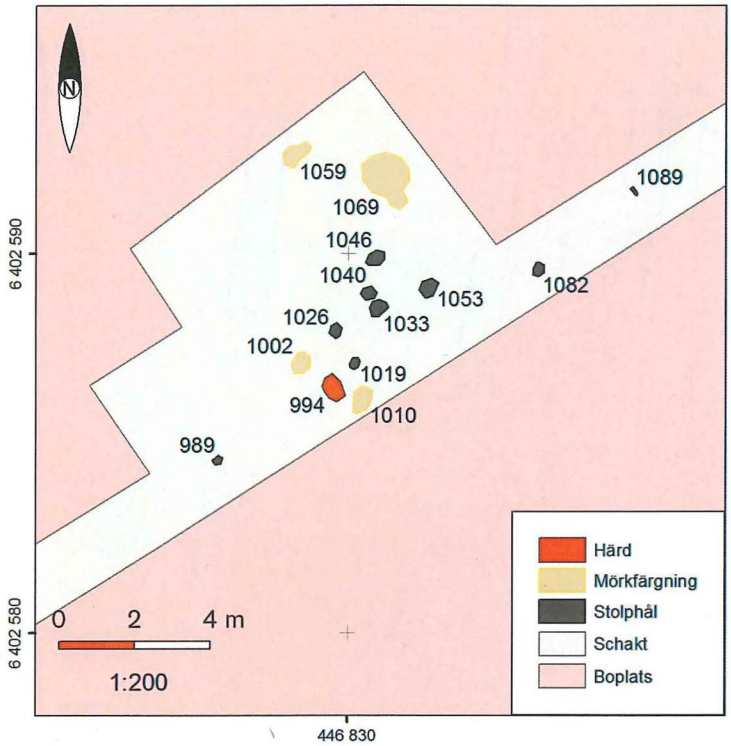

FIGUR 17. Detalj av boplats 13 inom etapp 2. Skala 1:200.

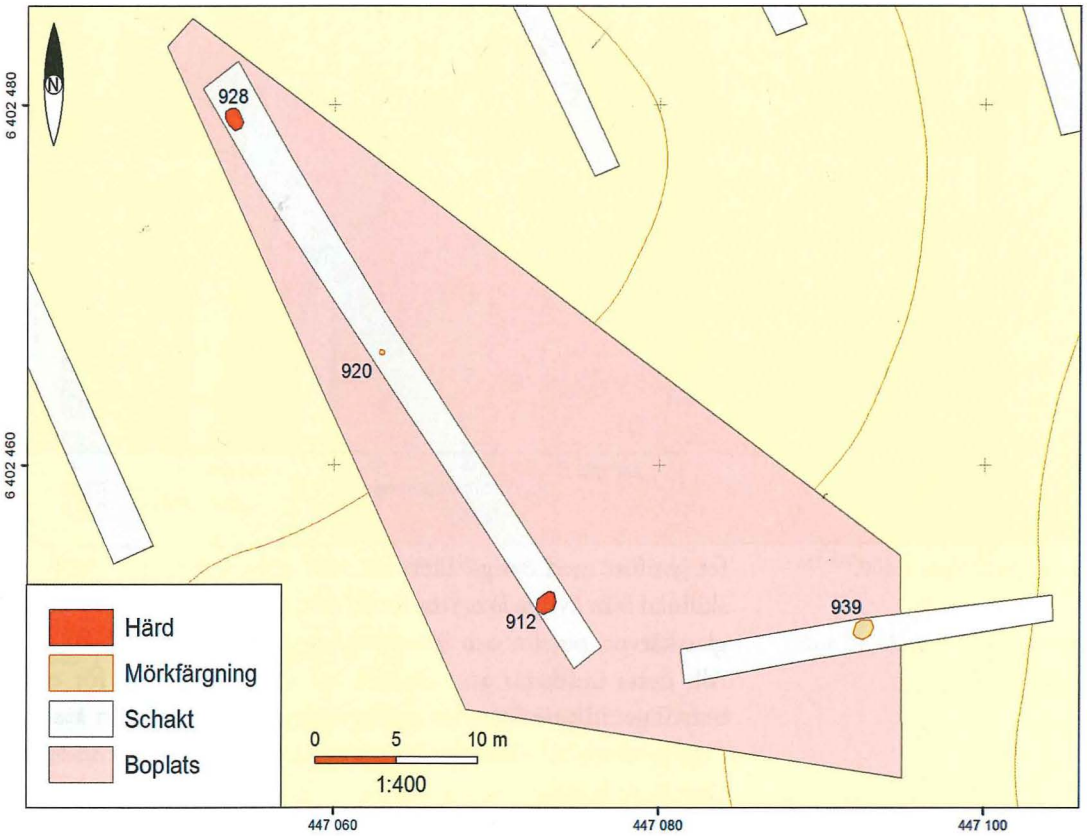

FIGUR 18. Boplats 14 inom etapp 2. Skala 1:400.

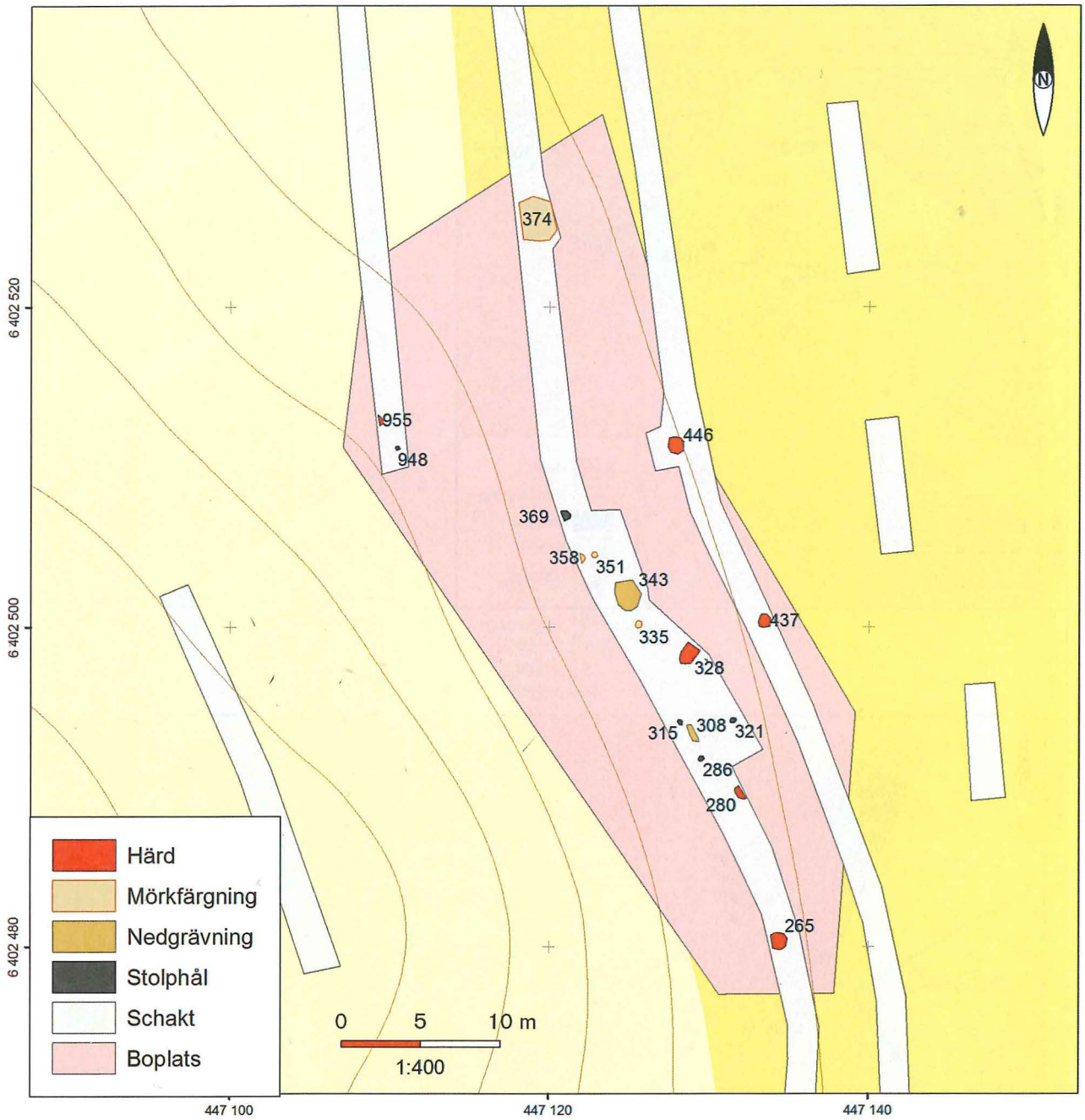

FIGUR 19. Boplats 15 inom etapp 2. Skala 1:400.

fet jämfört med övriga åkerytor, som mest 0,5 meter tjockt. Till skillnad från övriga åkerytor förekommer det bland annat rödgods, glasskärvor, porslin och järnskrot i matjorden (inte tillvarataget). Allt detta indikerar att området har tagits i anspråk för odling betydligt tidigare än omkringliggande åkrar. Dessutom återfinns röjningsrösen av ålderdomlig karaktär vid skogsbrynet söder och väster om ängen.

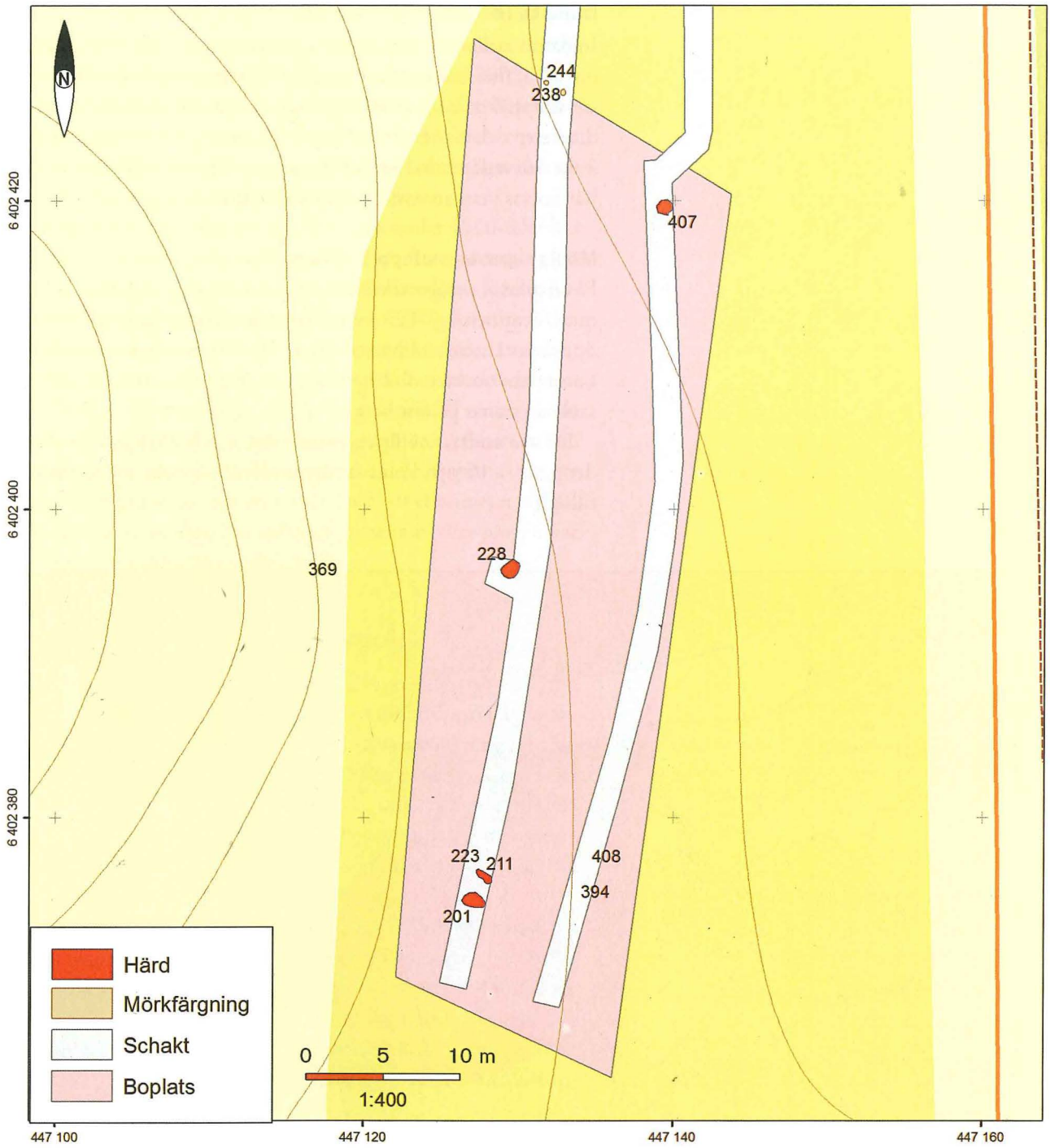

FIGUR 20. Boplats 16 inom etapp 2. Skala 1:400.

Boplats 15 – etapp 2. Figur 19

Inklämd mellan berg i dagen i väster och sankparti i öster finns – inom en 55 × 15 meter stor yta – fem härdar, fyra stolphål och sex nedgrävningar/mörkfärgningar. Härdarna är 0,8–1,3 meter i diameter stora och består av kolbemängd sotig sand. Sentida rännor (ej redovisade på planritning) som korsar ytan bevittnar om områdets sanka natur.

Boplats 16 – etapp 2. Figur 20

Inklämd mellan ett stup i väster och sankparti i öster, 50 meter söder om B15, framkom – inom en 50 × 15 meter stor yta – fyra härdar, tre stolphål och tre mörkfärgningar. Härdarna är 1,0–1,4 meter i diameter och består av kolbemängd sotig sand. I några återfinns även skärvade stenar. Stolphålen är små 0,2 meter i diameter. Även här korsas ytan av sentida dräneringsrännor.

Möjliga gravar – etapp 2. Bilaga 1a

På en platå, i skogsmarken i östra delen av etapp 2, fanns en 12–13 meter stor och 0,4–0,5 meter hög stensamling (Id 19). Två schakt öppnades i stensamlingens västra sida. Nästan genast kunde man konstatera att stensamlingen inte är uppbyggd, utan en naturlig samling stenar på fast berg.

De två andra, möjliga gravarna (Id 4 och 6), ligger inom Hedenstorp 1:15 och kommer att utredningsschaktas vid ett senare tillfälle.

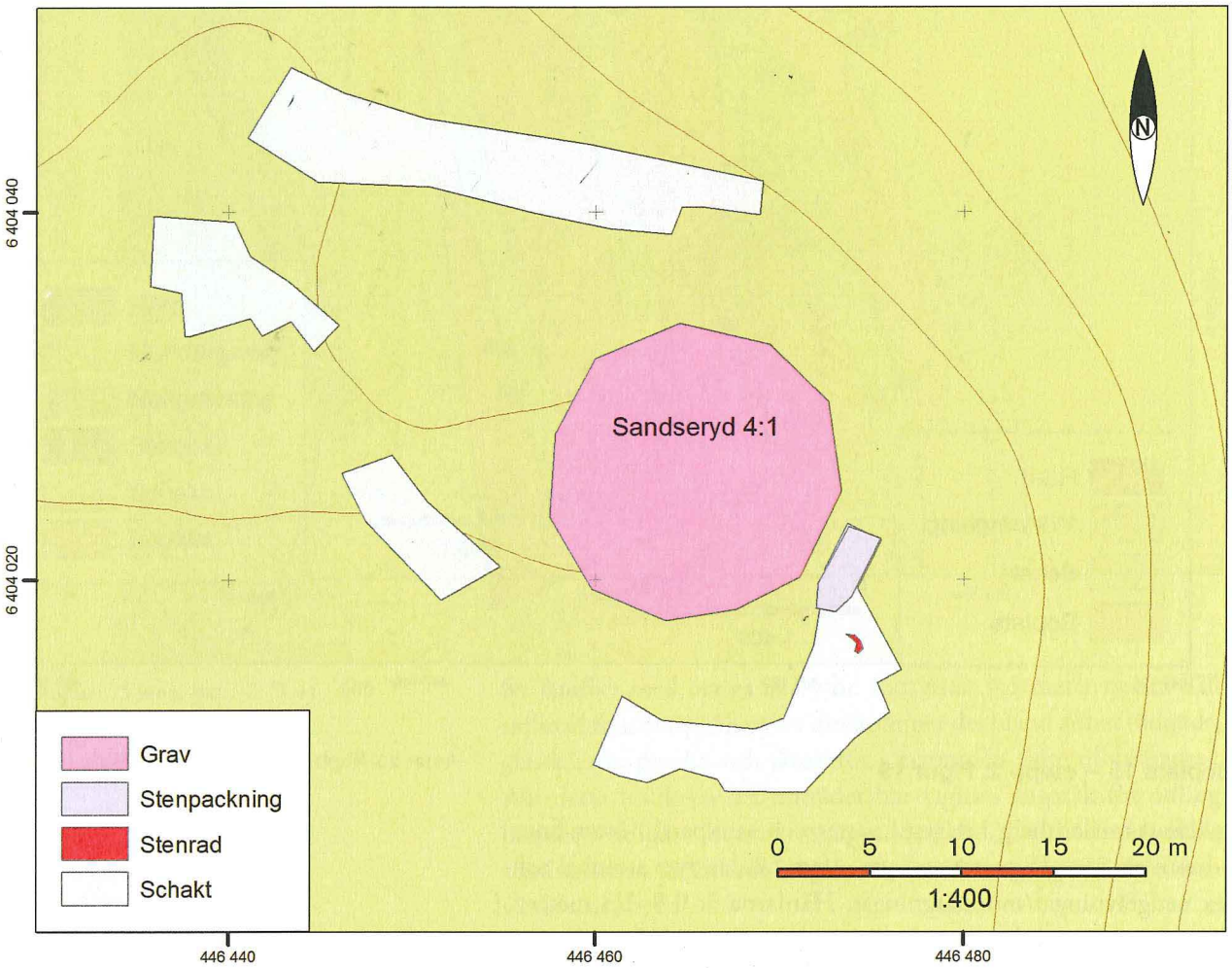

FIGUR 21. Möjliga gravar vid stensättningen RAÄ Sandseryd 4:1. Skala 1:400.

Påträffade boplatser/anläggningar påminner om boplatslämningarna som undersöktes på 1990-talet inom Hedenstorps västra industriområde, 100–200 meter väster om etapp 2 (Ameziane 2009). Förutom de stora härd- och kokgroparna i en över två hundra meter lång rad, låg anläggningarna glest utspridda över en stor yta. Merparten utgjordes av mörkfärgningar, gropar, sotfläckar, kolningsgropar och enstaka stolphål. Inga säkra hus kunde identifieras.

Dessa åkrar på båda sidor av väg 195, som under 1900-talet har brukats av Åsens gård, hade troligtvis även schaktats av med syftet att göra ytan jämnare och bättre anpassad för moderna jordbruksmaskiner. I samband med utgrävningarna 1990 på andra sidan väg 195 berättade Åsens gårds förra ägare att han hade jämnat ut åkrarna här och var och fyllt igen svackor med de avschaktade massorna. Här fick vi förklaringen till de "vita fläckarna" som vi hade observerat mellan områden med anläggningar. Samma fenomen kan vi även ana inom aktuellt utredningsområde: Anläggningar ligger glest, och många verkar inte vara mer än 5-10 centimeter djupa, vilket kan bero på att ytan har antingen hyvlats av eller plogen har gått igenom det tunna matjordsskiktet.

Fornlämning RAÄ Sandseryd 4:1

Vid stensättningen öppnades fyra sökschakt med syftet att avgöra om det kunde finnas flera gravar eller andra anläggningar på platsen (se figur 21). Öster om graven framkom en stenpackning A1196. Endast en 4 × 2 meter stor del av anläggningen kunde schaktas fram på grund av tätt stående stubbar. Preliminärt tolkas stenpackningen som en möjlig grav. Strax söder om stenpackningen framkom en drygt 1 meter lång rad av 0,3–0,4 meter stora stenar (A1202), som kan markera ytterligare en grav.

Lämningarna av fossil åker ger i första hand en sentida intryck. Enstaka rösen kan möjligen överlagra ett äldre skikt. De fossila lämningarna söder om Övrabo gård (Id 16-18 och 20) är alla av äldre karaktär. Id 20 har dock skadats under arbetet för den nya kraftledningen. Id 16-18 ligger däremot intakta i skogsmarken söder om B14-16. Dessa bör förundersökas i samband med förundersökningen av B14-16.

Sammanfattning

Ett 100 hektar stort planområde har utretts väster om Jönköpings stad. En sedan tidigare känd grav (RAÄ Sandseryd 4:1) och sexton boplatser identifierades (se Bilaga 3). Den största boplatsen (B05), mitt i planområdet, består av lämningar efter Hedenstorps gamla by som finns belagd på karta från 1647, men har troligtvis betydligt äldre anor då namnet Hedenstorp finns belagt redan 1345. Övriga boplatslämningar består av större och mindre ansamlingar av härdar, stolphål, gropar med mera. Vid RAÄ Sandseryd 4:1 (inom etapp 3), konstaterades att fornlämningen kan bestå av flera gravar.

Under arbetets gång har fyra mindre ytor undantagits sökschaktning på grund av att ytorna ligger dels inom bebodda gårdar och dels på grund av att Hedenstorp 1:15 i södra delen av etapp 2 är privatägd (se Bilaga 5a och b). dessa ytor kommer att sökschaktas vid senare tillfälle.

Åtgärdsförslag

Länsmuseet föreslår arkeologiska förundersökningar inom tolv områden (FU1–12 Bilaga 5). Dessutom kvarstår att slutföra utredningsschaktningar inom Hedenstorp 1:15 samt vid gårdarna Övrabo, Furulund och torpet/stugan längst i norr inom etapp 3. Eftersom gårdarna är fortfarande bebodda bestämdes i samråd med länsstyrelsen och beställaren (Tekniska kontoret) att sökschaktningarna inom gårdsmiljöerna görs vid ett senare skede – helst när de boende har flyttat ut. Inom Hedenstorp 1:15 påträffades bland annat två möjliga gravar (Id4 och Id6) i den öppna åkermarken.

Förundersökningen inom etapp 3 kan lämpligen innefatta en pollenstapel i någon av våtmarkerna öster om RAÄ Sandseryd 4:1.

Länsmuseet har samrått med Länsstyrelsen angående åtgärdsförslagen.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-4082-2015
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2015-09-11
Jönköpings läns museums dnr: 178/2015
Beställare: ..... Jönköpings kommun
Fält- och rapportansvarig: ..... Ann-Marie Nordman
Fältpersonal: ..... Ådel V Franzén, Kristina Jansson, Moa Lorentzon, Ann-Marie Nordman, Mikael Nordström, Susanne Nordström, Claes Pettersson, Ingvar Röjder, Anna Ödeén
Fältarbetstid: 2015-09-28–2015-11-06
Län: ..... Jönköpings län
Kommun: ..... Jönköpings kommun
Socken: ..... Sandseryds socken
Fastighetsbeteckning: ..... Hedenstorp 1:2, 1:5, 1:15, 1:16, 1:17, 1:19, 1:22, 1:60, Tokarp 6:1, Åsen 1:2, 1:16, 1:24, 1:25, 1:26
Belägenhet: ..... Ekonomiska kartan 64E 0e
Koordinater: 6403000N, 446770E
Koordinatsystem: ..... SWEREF 99 TM
Undersökningsyta: ..... 100 ha
Schakt, sammalagd yta: ..... 24 700 m²
Schakt löpmeter: ..... 12 km
Antal schakt: 273
Fornlämningsnummer: ..... RAÄ Sandseryd 4:1 samt 16 boplatser (B01-B16).
Fornlämningstyp: ..... Stensättning samt boplatser

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

Agertz, J. 2008. *Om ortnamn i Jönköpings län.* Småländska kulturbilder 2008. Jönköping

Almqvist, J. A. 1976. *Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning. Fjärde delen: Småland.* Stockholm

Ameziane, J. 2009. *Industri i Hedenstorp – eldstäder på rad och en järnframställningsplats. Sandseryds socken, Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Arkeologisk rapport 2009:05 Jönköpings läns museum

Lorentzon, M. 2007. *Hedenstorp, söder om RV 40 – inför planerad exploatering inom del av Hedenstorp 1:3, Sandseryds socken, Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Arkeologisk rapport 2007:51 Jönköpings läns museum

Lorentzon, M. 2008. *Järn slagg och snö vid fornlämning 186. Undersökning av järnframställningsplats inför byggnation inom Hedenstorp 1:3 m fl, Sandseryds socken, Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Arkeologisk rapport 2008:23 Jönköpings läns museum

Lorentzon, M. 2012. *Järnframställning och kolning vid Axamo flygplats. Arkeologisk förundersökning och särskild undersökning av RAÄ 338, 190:1, 333 m fl, inom del av Hedenstorp 1:3, Sandseryds socken, Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Arkeologisk rapport 2012:35 Jönköpings läns museum

Nordman A-M. 2014. *Blästbruk på Axamo. Arkeologisk undersökning av Sandseryd 171:1 m fl inom Axamo industriområde, Sandseryds socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Arkeologisk rapport 2014:15 Jönköpings läns museum

Thörn, R. 2005. Kokgropsrelationer. *De gåtefulle kokegroper.* Varia 58 s. 67-76. Olso

Arkiv

Jönköpings läns museums antikvarisk-topografiska arkiv

FMIS Riksantikvarieämbetets fornsök: www.fmis.raa.se

Riksarkivets webbtjänst *Svar*: Mantalslängder 1642-1829, Sandseryds socken

Kartunderlag

Hedenstorp, geometrisk avmätning 1647. Lantmätare: Peter Jonsson Duker. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt E98-5:e2:150-51

Hedenstorps utmark 1813. Lantmätare: Gustaf Ödwall. Lantmäteristyrelsens arkiv, 06-nhj-17

Åsen och Hedenstorp, Laga skifte 1913. Lantmätare: Fritjof Karl Andersson. Lantmäteristyrelsens arkiv, akt 06-nhj-55

Bilagor

Bilaga 1a. Tabell – lämningar påträffade vid fältinventering. Se kartor 1b.
Bilaga 1b. Kartor – resultat av arkivgenomgång och fältinventering, etapp 3 respektive etapp 1 och 2. För förklaring av Id-numren se lista Bilaga 1a. Skala 1:8 000.
Bilaga 2. Karta – schaktplan
Bilaga 3a. Tabell – påträffade boplatser. Se kartor Bilaga 3b
Bilaga 3b. Kartor – påträffade boplatser, etapp 3 resp. etapp 1 och 2. Se tabell Bilaga 3a samt *Resultat av sökschaktning* ss 11–25. Skala 1:8 000.
Bilaga 4. Tabell över påträffade anläggningar. Se *Resultat av sökschaktning*, ss 11–25.
Bilaga 5. Karta – föreslagna förundersökningsområden. Skala 1:8 000.

Bilaga 1a
Tabell – lämningar påträffade vid fältinventering

Se kartor, Bilaga 1b

Objekt nr /Etapp	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Kommentar
Id 1 Etapp 2	Kolningsgrop	Möjlig kolningsgrop , 3 x 1,5 m och 0,4 m djup, omgiven av ca 1 m bred och 0,2 m hög vall.	Övrig kulturhistorisk lämning	Osäker lämning. Kan vara naturlig.
Id 2 Etapp 2	Brott/täkt	Inom en 5 m stor yta finns brottytor med ett mindre antal lösa stenar. Sentida soptipp i S änden.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 3 Etapp 2	Röjningsröse	Sentida, gravliknande. 5 m i diameter, 0,8 m hög.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 4 Etapp 2	Grav?	Högliknande lämning. 8 m i diam och 0,8 m hög. Skadad i östra delen. Kraftigt överväxt m sly. Röjningsröse?	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 5 Etapp 2	Röjningsröse	Sentida, uppbyggd runt fast block. 7 m i diam, 1,3 m hög.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 6 Etapp 2	Grav?	Stensättningsliknande lämning. 10 m i diam och 0,2 m hög stensamling. Överplöjd. endast botten kvar. Gräsbeväxt.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 7 Etapp 2	Brott/täkt	Inom ett 5 m stort område brottytor och omkringslängda block.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 8 Etapp 2	Röjningsröse	3 m i diam och 0,5 m hög.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 9 Etapp 2	Röjningsröse	Sentida, 8 x 3 m och 0,7 m hög, av 0,2-0,4 m stora stenar. I åkerkant.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 10 Etapp 2	Stentipp	Stentipp, 20 i diam och 1 m hög av upptill 1,2 m stora block. .	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 11 Etapp 2	Röjningsröse	8 x 4 m och 0,8 m hög.,av 0,2-0,4 m stora stenar. Stentippsliknande. Sentida.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 12 Etapp 2	Röjningsröse	Sentida. 5 m i diam och 0,7 m hög. Övermossad.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 13 Etapp 2	Röjningsröse	2,5 m i diam och 0,2 m hög, av 0,2 m stora stenar. Övermossad	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 14 Etapp 2	Stentipp	Stentipp, 20 x 6 m och 1,8 m hög av 0,3-0,5 m stora stenar. Sentida	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 15 Etapp 2	Röjningsröse	5 x 2 m och 0,5 m hög av 0,3-0,5 m stora stenar. Sentida.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 16 Etapp 2	Röjningsröse	Oregelbundet på berg i dagen inom 5 m stor yta, 0,4 m högt, av 0,2-0,3 m stora stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning	

Id 17 Etapp 2	Röjningsröse	3 m i diam och 0,3 m hög, av 0,1-0,2 m stora stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 18 Etapp 2	Röjningsröse	1,5 m i diam och 0,1 m hög av 0,1-0,2 m stora stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 19 etapp 2	Grav?	Stensättningsliknande lämning, 12x14 meter stor och 0,4 m hög stensamling av 0,2-0,6 m stora stenar, på krönläge. Grav?	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 20 Etapp 2	Fossil åker	65 x 35 m stort område med 8 röjningsrösen 1,5-2,5 m i diam och 0,1-0,2 m höga, av 0,1-0,3 m stora stenar. Lämningarna något otydliga p.g.a. sentida skador (nybyggd kraftledning).	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 21 Etapp 3	Fossil åker	80 x 20-40 m (NV-SO) stort område med två röjningsrösen och fyra möjliga terrasskanter. Röjningsrösen är 1 resp 6 m i diam och 0,1 resp 0,6 m höga av 0,1-0,3 m stora stenar. På det större röset ligger ett större block. Terrasskanterna är diffusa, NV-SO orienterade, 10-17 m långa, 0,1-0,2 m höga. Röjda ytor mellan röjningsrösen men också flera jordfasta(?) block, 0,4-0,7 m stora.	Övrig kulturhistorisk lämning	Terrasskanterna kan vara naturliga. Svårbedömt.
Id 22 Etapp 3	Fossil åker	50 x 10-15 m stor yta avgänsad av 60 m lång terrasskant mot V/ sankmark. Terrasskanten är 0,7-1,2 meter bred och 0,3-0,4 meter hög. I Ö en stentipp 15x6 m stor och 0,8 m hög, av 0,2-1,0 m stora stenar. Ö om terraskant o S om stentipp finns 50 x 10-15 m (N-S) stor röjd yta.	Övrig kulturhistorisk lämning	Sentida
Id 23 Etapp 3	Röjningsröse	Oregelbundet 3-4 m stort. blandat med små och stora block. I åkerkant. Sentida	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 24 Etapp 2	Hägnad	Stenmur, 0,4 meter hög, 1-2,5 meter bred. Ojämn, bestående av 0,4-0,6 meter stora stenar. I skogsmark	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 25 Etapp 2	Hägnad	20 m lång, 1,5-2,5 meter bred och 0,7-1,0 meter hög stensamling. Av 0,7--1,5 meter stora block. Liknar en stentipp. I ångsmark. Sentida?	Övrig kulturhistorisk lämning	
Id 26 Etapp 2	Färdväg	Vägbank 62 m lång, 3 meter bred och 0,4-1,0 meter hög. Uppbyggd av 0,3-0,8 meter stora stenar åt öster. Möjligen uppbyggd åkerkant. I ängsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning	
RAÄ 4:1 Sandseryd	Grav	Rund stensättning, 15 meter i diameter, 0,5 meter hög, av 0,2-0,4 meter stora stenar. Belägen på en platå i skogsmark, intill våtmark.	Fornlämning	

Bilaga 1b

Kartor – resultat av arkivgenomgång och fältinventering. Etapp 3. För förklaring av Id-numren se lista Bil 1a. Skala 1:8 000.

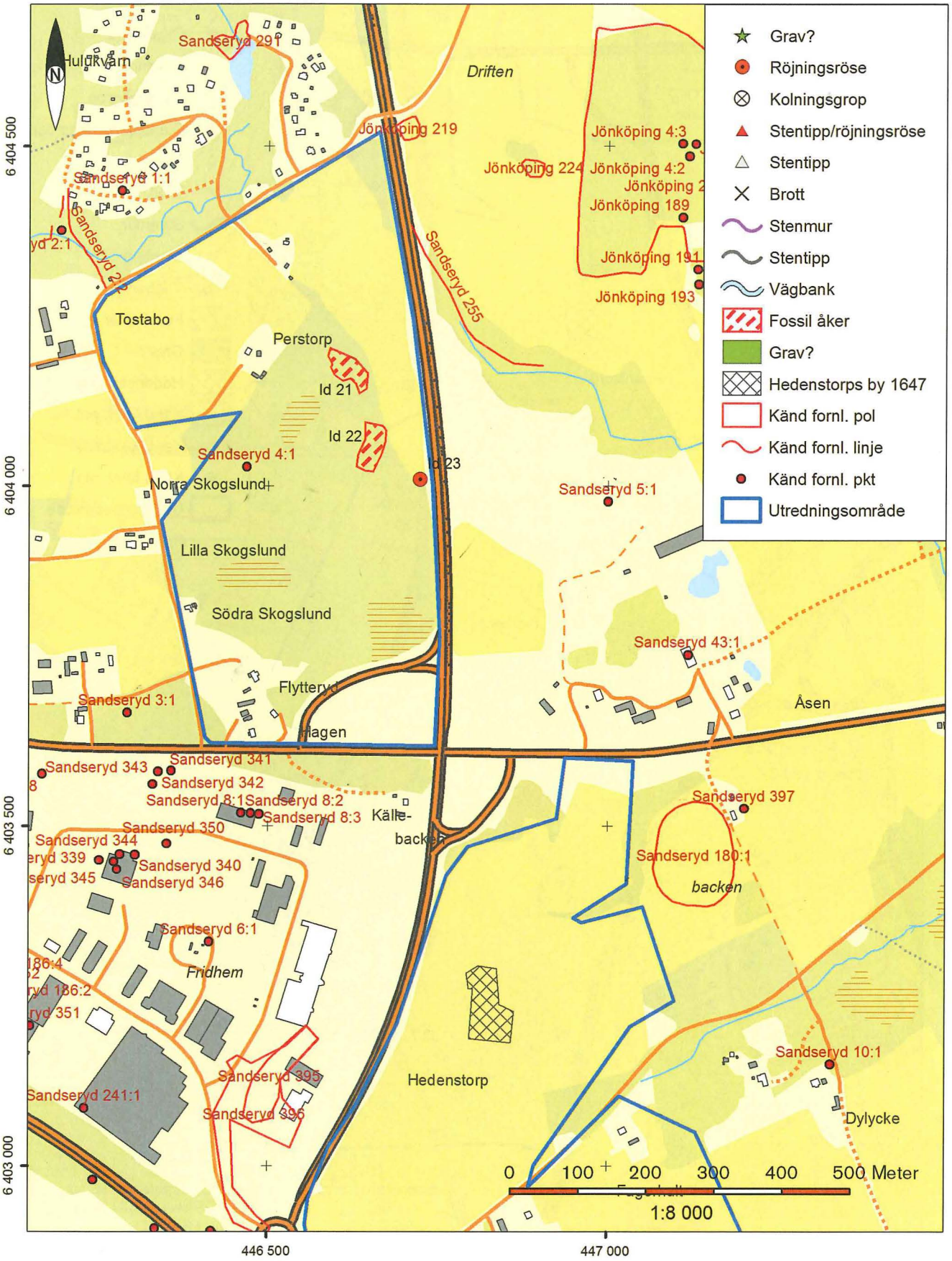

Bilaga 1b

Kartor – resultat av arkivgenomgång och fältinventering. Etapp 1 och 2. För förklaring av Id-numren se lista Bilaga 1a. Skala 1:8 000.

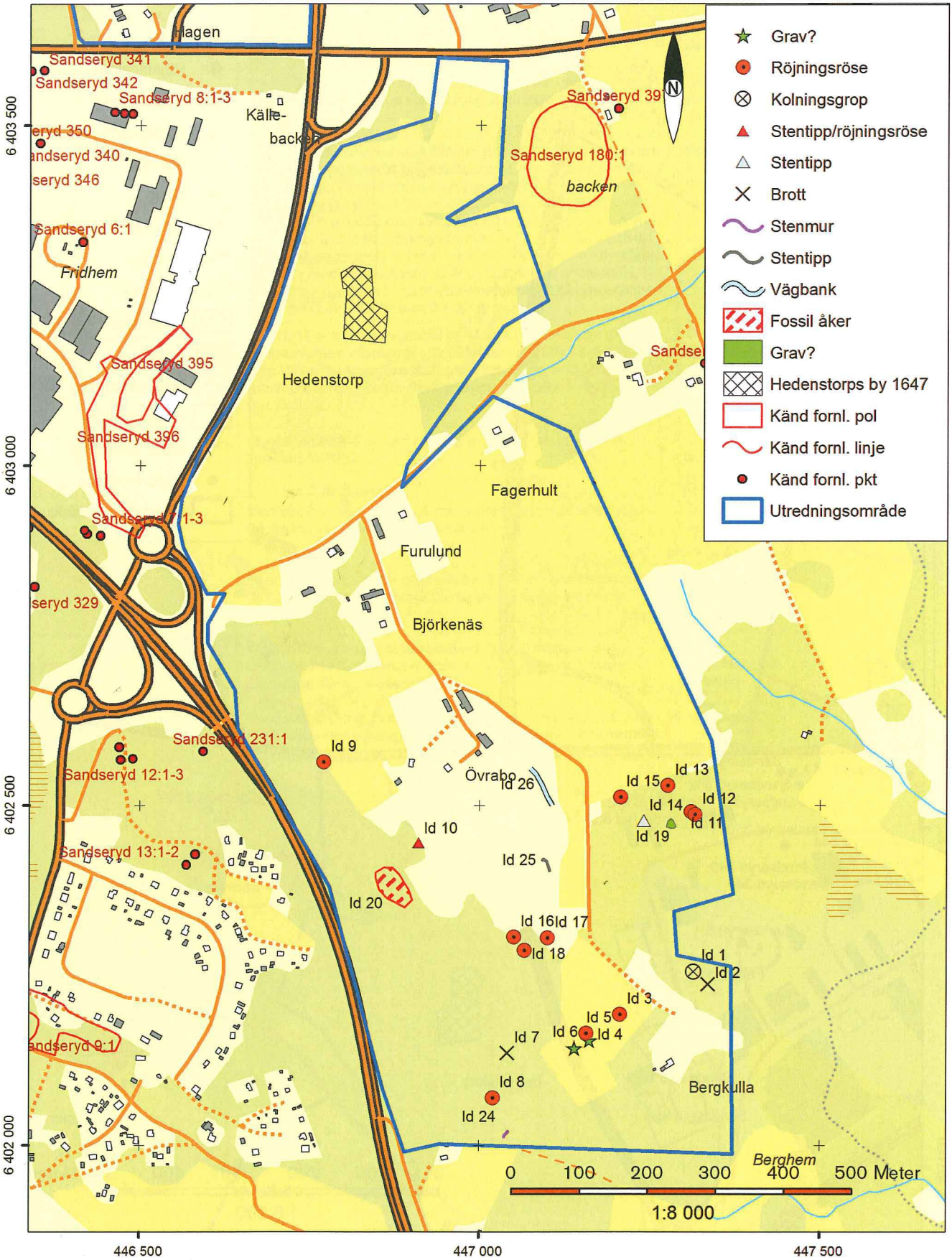

Bilaga 2

Schaktplan

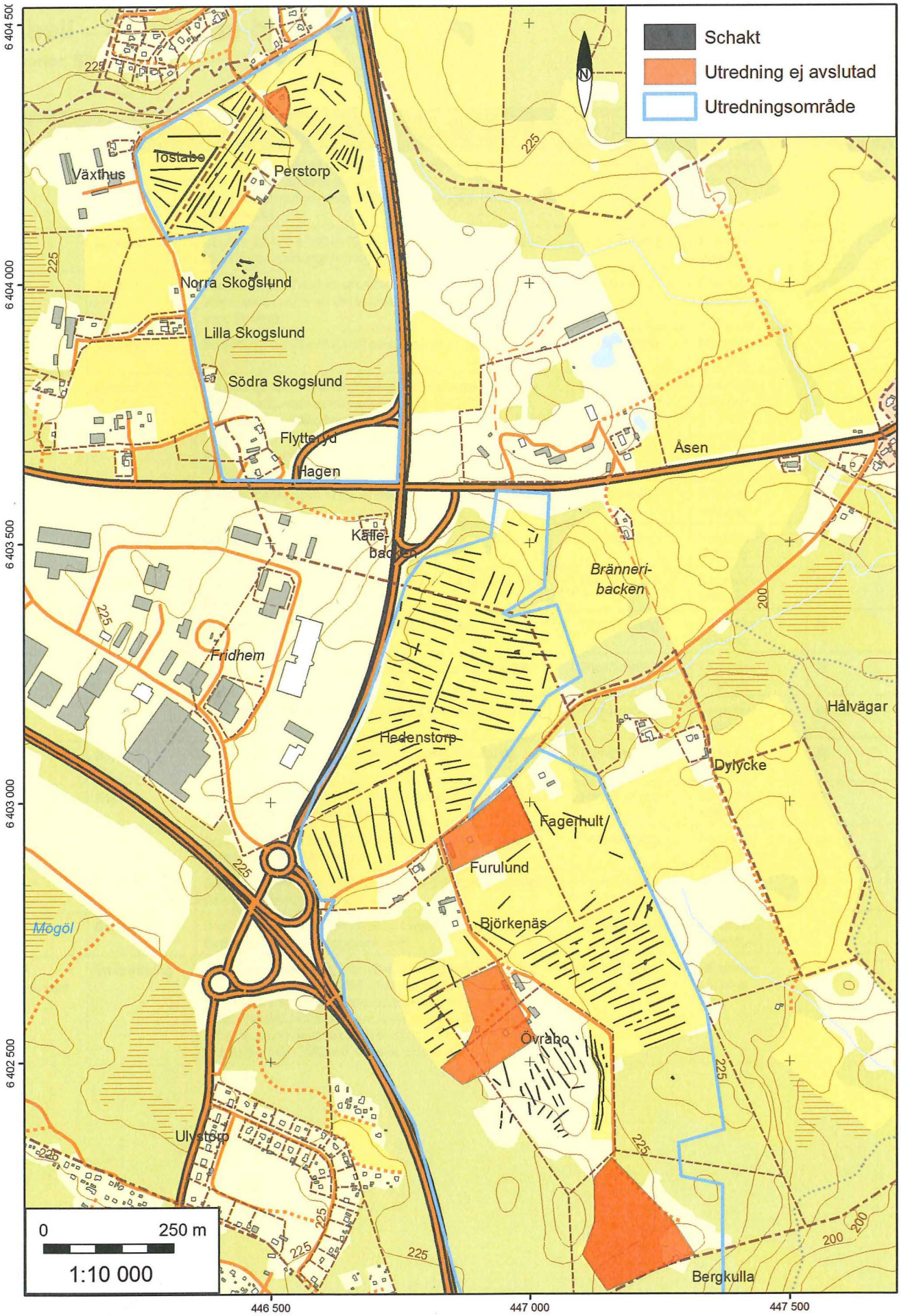

Bilaga 3a
Tabell – påträffade boplatser

Se kartor, Bilaga 3b

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärds-förslag	Osäker utbredn.
B01	Boplats	Boplats med 1 härd, 0,9 x 0,7 m stor. Fyllning av sot, kol, bränd sand, skärvade stenar. Fynd i härden: mynningsbit från tjockväggigt, grovmagrat keramikkärl	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B02	Boplats	Boplats, ca 125 x 100 m (O–V) med 5 härdar, 2 stolphål, 1 mörkfärgning/nedgrävning.	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B03	Boplats	Boplats med 1 härd, kvadratisk 1,0 x 1,0 m st av 0,1–0,3 m stora stenar, varav en del skärvade. Fyllning av kol och sotig sand/humus.	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B04	Boplats	Boplats, ca 80 x 30 m (O–V) med 3 härdar, 1 nedgrävning.	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B05	Bytomt	Bytomt, ca 160 x 140 (Ö–V) efter Hedenstorps gamla by. Redovisas i Geometrisk jordebok från 1647. Påträffade lämningar vid sökschaktning: kulturlager (i 11 sökschakt), 2 spisfundament, 3 rännor, 2 härdar, 4 syllstensrader , 11 nedgrävningar, 16 övriga lämningar (nedgrävningar). Fynd av keramik, porslin, järn, glas, slagg, kritpipor.	Fornlämning	Förunder-sökning	
B06	Boplats	Boplats, ca 100 x 50 m (N–S) med 3 härdar, 1, stolphål, 1 kulturlager	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B07	Boplats	Boplats med 1 härd	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B08	Boplats	Boplats, ca 40 x 20 m (N–S) med 1 härd, 3 stolphål, 1 övrig lämning	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B09	Boplats	Boplats, ca 50 x 20 m (NV–SO), med 3 härdar.	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B10	Boplats	Boplats, ca 20 x 12 m (NO–SV) med 5 härdar, 2 stolphål	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B11	Boplats	Boplats, ca 25 x 13 m (NV–SO) med 2 härdar, 2 stolphål.	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B12	Boplats	Boplats, ca 70 x 15 m (N–S) med 5 härdar, 5 stolphål.	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B13	Boplats	Boplats, ca 115 x 40 m (N–S) med 4 härdar, 12 stolphål, 5 övriga lämningar (nedgrävningar)	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B14	Boplats	Boplats, ca 50 x 15 m (NV–SO) med 2 härdar, 2 övriga lämningar (nedgrävningar)	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B15	Boplats	Boplats, 50x20 m (N–S) med 6 härdar, 5 stolphål, 6 övriga lämningar (nedgrävningar, rännor)	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
B16	Boplats	Boplats, ca 55 x 15 m (N–S) med 4 härdar, 3 stolphål, 2 övriga lämningar (nedgrävningar)	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja
RAÄ Sandseryd 4:1	Stensättning	Rund stensättning 15,5 m i diameter och 0,5 m hög. Väl övermossad fyllning av 0,1–0,4 m st stenar. På tre sidor öppnades sökschakt. På den östra sidan en stenpackning av okänd storlek (minst 4 x 2 m N–S) av 0,1–0,3 m stora stenar. 1,5 m S om stenpackningen kom en 1,2 m lång, något böjd, rad stenar (NV–SO), av 0,3–0,4 m st stenar.	Fornlämning	Förunder-sökning	Ja

Bilaga 3b

Kartor – påträffade boplatslägen. Etapp 3. Se tabell Bilaga 3a, samt *Resultat av sökschaktning* ss 14-24. Skala 1:8 000.

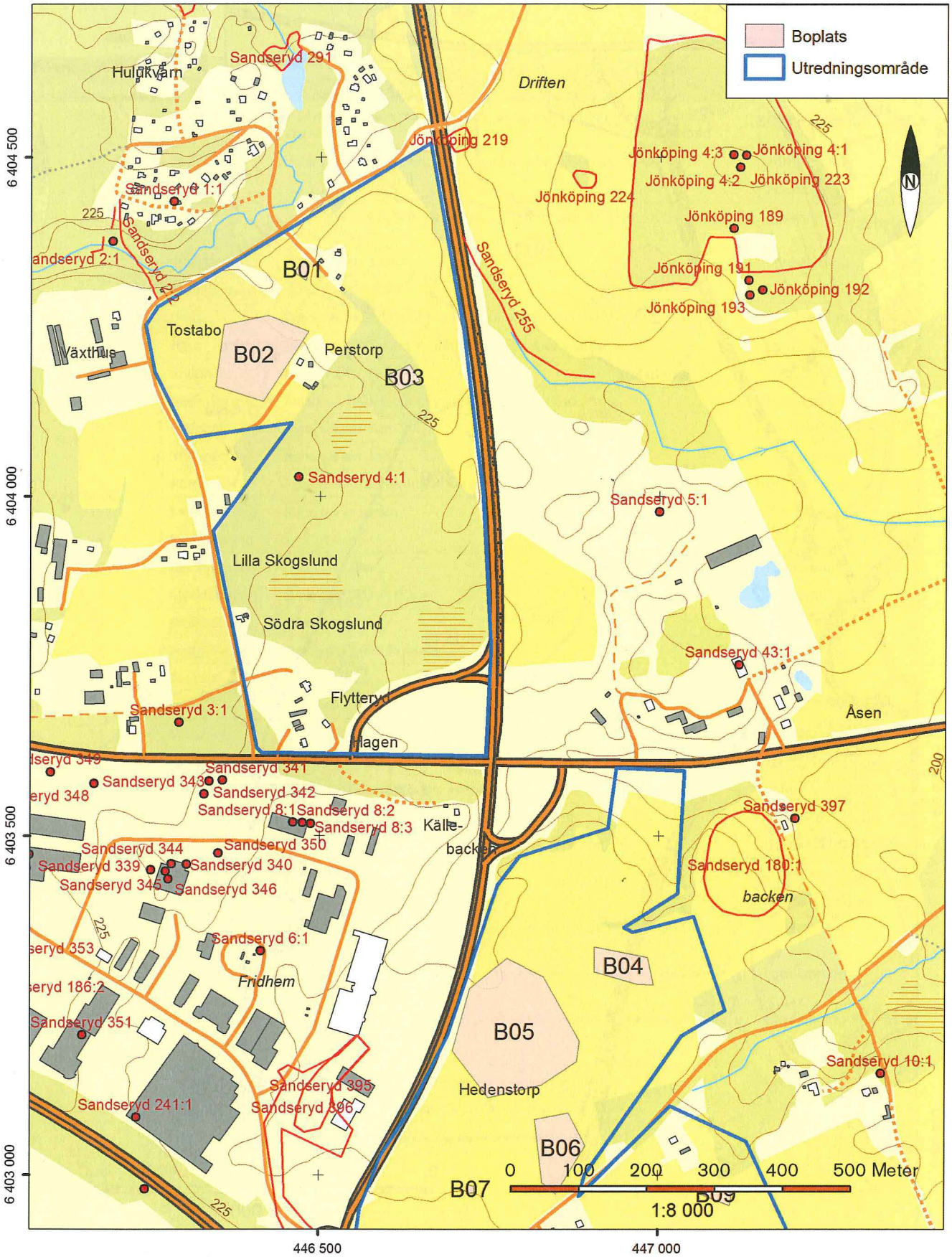

Bilaga 3b

Kartor – påträffade boplatslägen. Etapp 1 och 2. Se tabell Bilaga 3a, samt *Resultat av sökschaktning* ss 14-24. Skala 1:8 000.

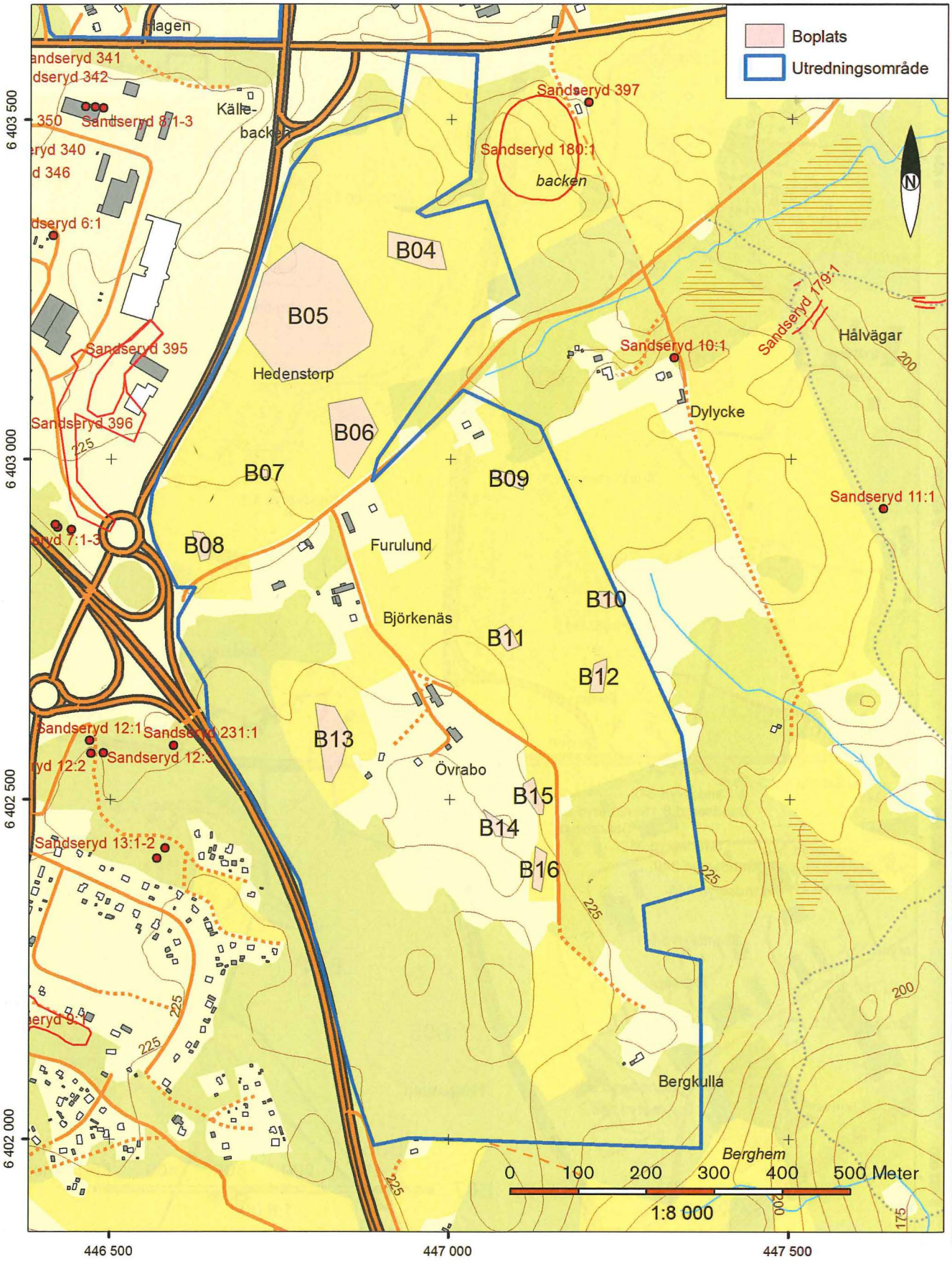

Bilaga 4

Tabell över påträffade anläggningar

Se *Resultat av sökschaktning*, ss 11-25

Obj. nr/ RAÄ-nr	Boplats-läge nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
A201	16	Härd	Avlång, 1,4x0,8 m stor. Fyllning av sotig sand/humus m kol. Enstaka skärvade stenar.	Fornlämning
A211	16	Härd	Avlång, 1,1x0,4 m stor. Fyllning av sotig sand/humus m kol.	Fornlämning
A223	16	Stolphål	Runt, 0,2 m i diam.	Fornlämning
A228	16	Härd	1,2x1,0 m stor. Fyllning av sotig sand/humus m kol. Enstaka skärvade stenar.	Fornlämning
A238	16	Mörkfärgning	Rund 0,3 m i diam.	Fornlämning
A244	16	Mörkfärgning	Rund 0,3 m i diam.	Fornlämning
A265	15	Härd	1 m i diameter. Fyllning av sotig sand/humus m kol.	Fornlämning
A280	15	Härd	Synlig del 0,8 i diam. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning
A286	15	Stolphål	Runt, 0,3 m i diam.	Fornlämning
A308	15	Nedgrävning	Avlång, 1,1x0,4 m stor. Fyllning av humös sand.	Fornlämning
A315	15	Stolphål	Runt, 0,3 m i diam.	Fornlämning
A321	15	Stolphål	Runt, 0,4 m i diam.	Fornlämning
A328	15	Härd	1,3x0,9 m stor. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning
A335	15	Mörkfärgning	Rund 0,4 m i diam.	Fornlämning
A343	15	Nedgrävning	1,9x1,6 m stor.	Fornlämning
A351	15	Mörkfärgning	Rund 0,4 i diam.	Fornlämning
A358	15	Mörkfärgning	Synlig del 0,6 m i diam	Fornlämnign
A369	15	Stolphål	0,6x0,5 m stor.	Fornlämning
A374	15	Nedgrävning	Synlig del 2,6x2,0 m stor.	Fornlämning
A394	16	Stolphål	0,2 m i diam.	Fornlämning
A407	16	Härd	1 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol.	Fornlämning
A408	16	Stolphål	0,2 m i diam.	Fornlämning
A437	15	Härd	Rund, 0,8 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, och kol.	Fornlämning
A446	15	Härd	Rund, 1 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A456		Härd	Rund, 1 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus.	Undersökt och borttagen
A463		Härd	Rund, 0,5 m i diam. Fyllning av sotig sand.	Undersökt och borttagen
A470	12	Stolphål	Rund, 0,3 m i diam.	Fornlämning
A485	12	Stolphål	Rund, 0,3 m i diam.	Fornlämning
A492	12	Härd	Rund, 0,6 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar samt slagg.	Fornlämning
A498	12	Härd	Rund, 0,4 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar samt slagg.	Fornlämning
A504	12	Härd	Rund, 1,0 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar, bränd lera, slagg.	Fornlämning
A511	12	Härd	Rund, 0,7 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol.	Fornlämning
A543	10	Härd	Avlång, 1,7x1,2 m. Fyllning av sotig sand och enstaka kol.	Fornlämning
A556	10	Härd	Rund, 0,6 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning

Obj. nr/ RAÄ-nr	Boplats-läge nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
A562	10	Härd	Avlång, 1,6x0,6 m. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning
A573	10	Härd	Rund, 0,4 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A580	10	Härd	Rund, 0,5 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning
A588	10	Stolphål	Runt, 0,25 m i diam.	Fornlämning
A595	10	Stolphål	Runt, 0,3 m i diam.	Fornlämning
A602	11	Härd	Rund, 0,6 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning
A616	11	Stolphål	Runt, 0,4 m i diam.	Fornlämning
A623	11	Stolphål	Runt, 0,3 m i diam.	Fornlämning
A634	11	Härd	Synlig del 0,8 m i diam. Fyllning av sotig Sand/humus.	Fornlämning
A800	03	Härd	Rektangulär, 1,0x1,0 m. Fyllning av sotig sand/humus, rikligt med sternar, både skärvade och icke skärvade.	Fornlämning
A823	02	Härd	Synlig del 1,0 m i dam. Fyllning av sotig sand/humus, sotiga stenar.	Fornlämning
A830		Stolphål	Runt, 0,6 m i diam.	Undersökt och borrtagen
A841	02	Stolphål	Runt, 0,4 m i diam.	Fornlämning
A853		Stolphål	Fyrkantig 0,2 m i sida. Recent?	Ej fornlämning
A857	02	Härd	Rektangulär, 0,6x0,5 m. Fyllning sotig sand/humus, kol, bränd sand.	Fornlämning
A863	02	Härd	Avlång, 0,7x0,5 m. Fyllning sotig sand/humus, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A866	02	Härd	Avlång, 0,6x0,5 m. Fyllning sotig sand/humus, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A875	02	Stolphål	Runt, 0,2 m i diam.	Fornlämning
A878	01	Härd	Rund, 0,8 m i diam. Fyllning av sotig sand/ humus, kol, skärvade stenar. I ytan på-träffades en mynningsbit av järnålderskeramik.	Fornlämning
A886		Härd	Synlig del 0,2 m i diam. Fyllning av bränd, sotig sand.	Undersökt och borrtagen
A890	02	Härd	Avlång, 0,4x0,3 m. Fyllning av sotig sand.	Fornlämning
A903		Kolbotten	Rund, 13, 5 m stor. Fyllning av sotig sand, kol.	Övrig kulturhistorisk lämning
A912	14	Härd	Avlång, 1,2x0,9 m. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning
A928	14	Härd	Avlång, 0,3x0,9 m. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning
A948	15	Stolphål	Runt, 0,2 m i diam.	Fornlämning
A955	15	Härd	Synlig del 0,7 i diam. Fyllning av sotig sand/humus.	Fornlämning
A970	13	Härd	Avlång 1,8x1,3 m. Fyllning av sotig sand/humus, skärvade stenar.	Fornlämning
A980	13	Härd	Avlång 1,3x1,0 m. Fyllning av sotig sand/humus, skärvade stenar.	Fornlämning
A989	13	Stolphål	Runt 0,2 m i diam.	Fornlämning
A994	13	Härd	Avlång, 0,6x0,4 m. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A1002	13	Mörkfärgning	Rund, 0,5 m.	Fornlämning
A1010	13	Mörkfärgning	Avlång 0,8x0,4 m.	Fornlämning
A1019	13	Stolphål	Runt 0,3 m i diam.	Fornlämning
A1026	13	Stolphål	Runt, 0,4 m i diam.	Fornlämning
A1033	13	Stolphål	Avlång 0,5x0,4 m.	Fornlämning
A1040	13	Stolphål	Runt 0,3 m i diam.	Fornlämning
A1053	13	Stolphål	Avlång 0,5x0,4 m.	Fornlämning
A1082	13	Stolphål	Runt 0,4 m i diam.	Fornlämning
A1089	13	Stolphål	Avlångt 0,2x0,1 m	Fornlämning
A1104	13	Stolphål	Runt 0,3 m i diam.	Fornlämning
A1110	13	Stolphål	Runt 0,4 m i diam.	Fornlämning

Obj. nr/ RAÄ-nr	Boplats-läge nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
A1117	13	Härd	Avlång 1,9x1,7 m. Fyllning av sotig sand, kol	Fornlämning
A1126	13	Stolphål	Runt 0,4 m i diam.	Fornlämning
A1185/ RAÄ 4:1		Stensättning	Rund 15 m i diam och 0,5 m hög. fyllning av 0,1-0,3 m stora stenar.	Fornlämning
A1196/ RAÄ 4:1		Stenpackning	Synlig del 4x2 m av 0,1-0,3 m stora stenar i minst två skift/lager.	Fornlämning
A1202/ RAÄ 4:1		Stenrad	Fyra stenar, 0,3-0,4 m stora i NV-SÖ:lig rad. Ej helt framgrävd.	Fornlämning
A1225	08	Mörkfärgning	Avlång 0,2x0,1 m.	Fornlämning
A1230	08	Stolphål	Runt 0,2 m i diam.	Fornlämning
A1235	08	Stolphål	Avlångt 0,3x0,2 m	Fornlämning
A1240	08	Stolphål	Runt 0,3 m i diam.	Fornlämning
A1246	08	Härd	Rund 0,7 m i diam. Fyllning av sotig sand, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A1254	07	Härd	Rund 1,5 m i diam. Fyllning sotig sand/humus, skärvade stenar.	Fornlämning
A1270		Stolphål	Runt 0,3 m i diam. 0,15 m djup.	Undersökt och borrtagen
A1275	05	Stolphål	Runt 0,3 m i diam. 0,15 m djup.	Fornlämning
A1280	05	Ränna	Avlång 4,0x0,6 m.	Fornlämning
A1290	05	Nedgrävning	Synlig del 2,4x1,4 m.	Fornlämning
A1295	05	Nedgrävning	Rund 0,7 m i diam.	Fornlämning
A1302	05	Härd	Rund 0,8 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A1309	05	Kulturlager	Synlig del 6x3 m.	Fornlämning
A1316	05	Stolphål	Avlång, 03x0,2 m.	Fornlämning
A1321	05	Kulturlager	Synlig del 6,8x1,7 m. Fynd av bränd lera, fajans, glas, hästskosöm.	Fornlämning
A1325	05	Nedgrävning	Avfallsgrop. Synlig del 0,7 m i diam.	Fornlämning
A1330	05	Nedgrävning	Avfallsgrop. Synlig del 1,0x0,7 m.	Fornlämning
A1336	05	Kulturlager	Synlig del 7,5x1,7 m. Fynd av bl a slagg.	Fornlämning
A1340	05	Kulturlager	Synlig del 9,5x1,9 m. Fynd av bl a slagg.	Fornlämning
A1345	05	Nedgrävning	Avlång, 0,6x0,4 m.	Fornlämning
A1350	05	Härd	Avlång 1,0x0,5 m. Fyllning av sotig sand/humus, skärvade stenar.	Fornlämning
A1356	05	Kulturlager	Synlig del 11x8 m.	Fornlämning
A1423	09	Härd	Synlig del 0,6x0,4 m. Fyllning av sotig sand, kol skärvade stenar	Fornlämning
A1432	09	Härd	Avlång 1,1x0,8 m. Fyllning av sotig sand, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A1439	09	Härd	Avlång 0,8x0,5 m. Fyllning av sotig sand, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A1462	04	Härd	Rund 0,8 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar	Fornlämning
A1471	04	Härd	Rund 2,5 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar	Fornlämning
A1487	04	Härd	Rund 1,1 m i diam. Fyllning av sotig sand/humus, kol, skärvade stenar	Fornlämning
A1498	04	Nedgrävning	Rund 0,4 m i diam. Kan även vara stolphål.	Fornlämning
A1509		Nedgrävning	Rund 0,6 m i diam. Osäker fornlämning.	Undersökt och borrtagen
A1523	05	Nedgrävning	Rund 1,4 m i diam. Fyllning av humös sand, kol, sot. Fynd av yngre rödgods.	Fornlämning
A1532	05	Nedgrävning	Synlig del 1,3 m i diam. Fyllning av humös sand, sot, kol.	Fornlämning
A1539	05	Nedgrävning	Avlång 1,6x1,0 m. Fyllning av humös sand, kol, sot.	Fornlämning
A1547	05	Ränna	Avlång 1,9x0,4 m. Fyllning av brun humös sand m kolinslag. Fynd av yngre rödgods.	Fornlämning

Obj. nr/ RAÄ-nr	Boplats-läge nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
A1552	05	Kulturlager	Synlig del 27x1,7 m. Mörkbrun humös sand. Fynd av kalkbruk, tegelkross, lera, slagg, yngre rödgods, järn.	Fornlämning
A1558 A1564	05	Syllstenar	Två stenar, 0,4 m i diam. Troligen syllstenar till en konstruktion/hus. Ligger i Lager A1552.	Fornlämning
A1571	05	Kulturlager	Synlig del 10x1,7 m. Samma som A1552? Fynd: glas, tegel, djurben.	Fornlämning
A1575	05	Kulturlager	Synlig del 13x2,4 m. Samma som A1552?	Fornlämning
A1580	05	Kulturlager	Synlig del 28 x 1,7 m. Samma som kulturlagret A1552? Fynd: yngre rödgods, porslin, slagg, glas, djurben.	Fornlämning
A1591 A1598 A1605	05	Syllstenar	0,2–0,5 m stora stenar i lager A1580(A1552).	Fornlämning
A1613	05	Ränna	Avlång, synlig del 3,0 x 0,5 m stor. Humös sand/grus. Fynd: förslaggad lera/sand.	Fornlämning
A1618 A1626 A1633	05	Syllstenar	0,2–0,7 m stora stenar i lager A1580(A1552).	Fornlämning
A1641	05	Fundament	Synlig del 1,6 x 0,7 m. Av 0,1–0,2 m stora stenar. Möjligt spisfundament.	Fornlämning
A1647	05	Nedgrävning	Avlång 0,5 x 0,4 m. Fyllning av humös sand, kol, bränd lera, skärvade stenar	Fornlämning
A1652	05	Kulturlager	Synlig del 31 x 3,8 m stor. Samma som A1552? Fynd: rödgods, fajans, stengods	Fornlämning
A1663 A1671	05	Syllstenar	0,2–0,4 m stora stenar i lager A1652(A1552).	Fornlämning
A1677	05	Nedgrävning	Synlig del 1,5 x 1,0 m stor. Ljus humös sand, kol. Fynd av obränt ben (ej tillvarataget).	Fornlämning
A1684	05	Kulturlager	Synlig del 7,0 x 2,8 m stor. Humös sand m kol och tegelkross. Fynd: yngre rödgods, glas kritpipor	Fornlämning
A1690 A1697	05	Syllstenar	0,4–0,7 m stora stenar i kulturlager A1684.	Fornlämning
A1704	05	Stenpackning	2,8 x 2,3 m stor, av 0,1–0,5 m stora stenar. Enstaka kol i mitten. Spisfundament?	Fornlämning
A1730 A1738		Kolbotten	3,0–3,3 x 1,3 m stora sotiga fläckar med enstaka stora kolbitar (<5 cm stora).	Övrig kulturhistorisk lämning
A1837	06	Härd	Avlång, 1,1 x 0,8 m stor. Fyllning av humös sand, sot, skärvade stenar.	Fornlämning
A1847	06	Härd	Avlång, 0,9 x 0,5 m stor. Fyllning av sotig humös sand, kol, skärvade stenar.	Fornlämning
A1872	06	Härd	Rund 1,4 m i diam. Fyllning av sotig humös sand, skärvade stenar	Fornlämning
A1895	06	Kulturlager	Synlig del 3,0 x 1,8 m stor. Fyllning av svart humös sand. Fynd av bl a porslin.	Övrig kulturhistorisk lämning
A1903	06	Härd	Synlig del 1,6 x 0,5 m stor. Fyllning av sotig sand, kol, skärvade stenar	Fornlämning

Bilaga 5

Kartor – föreslagna förundersökningsområden. Etapp 3. Skala 1:8 000.

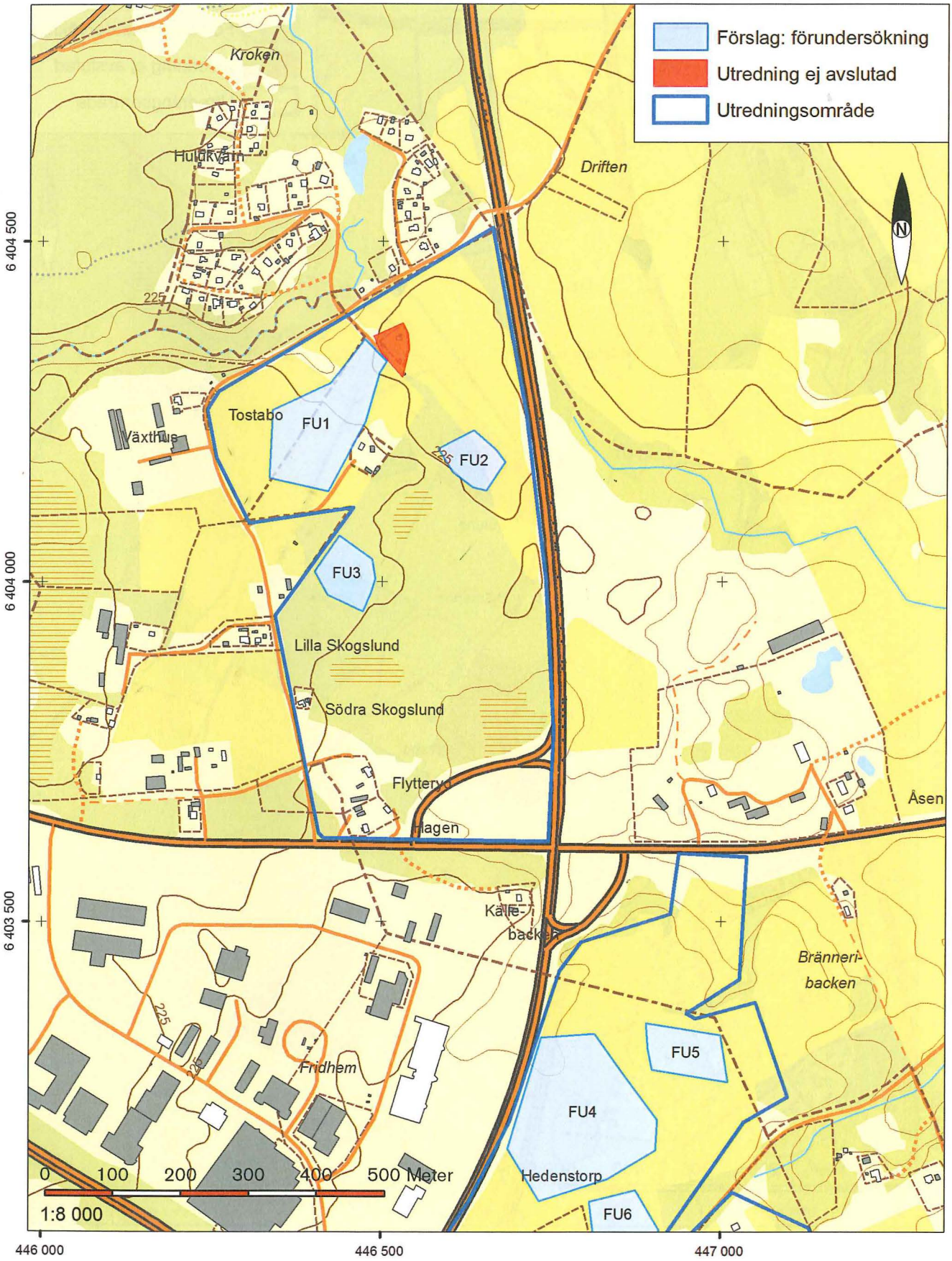

Bilaga 5

Kartor – föreslagna förundersökningsområden. Etapp 1 och 2. Skala 1:8 000.

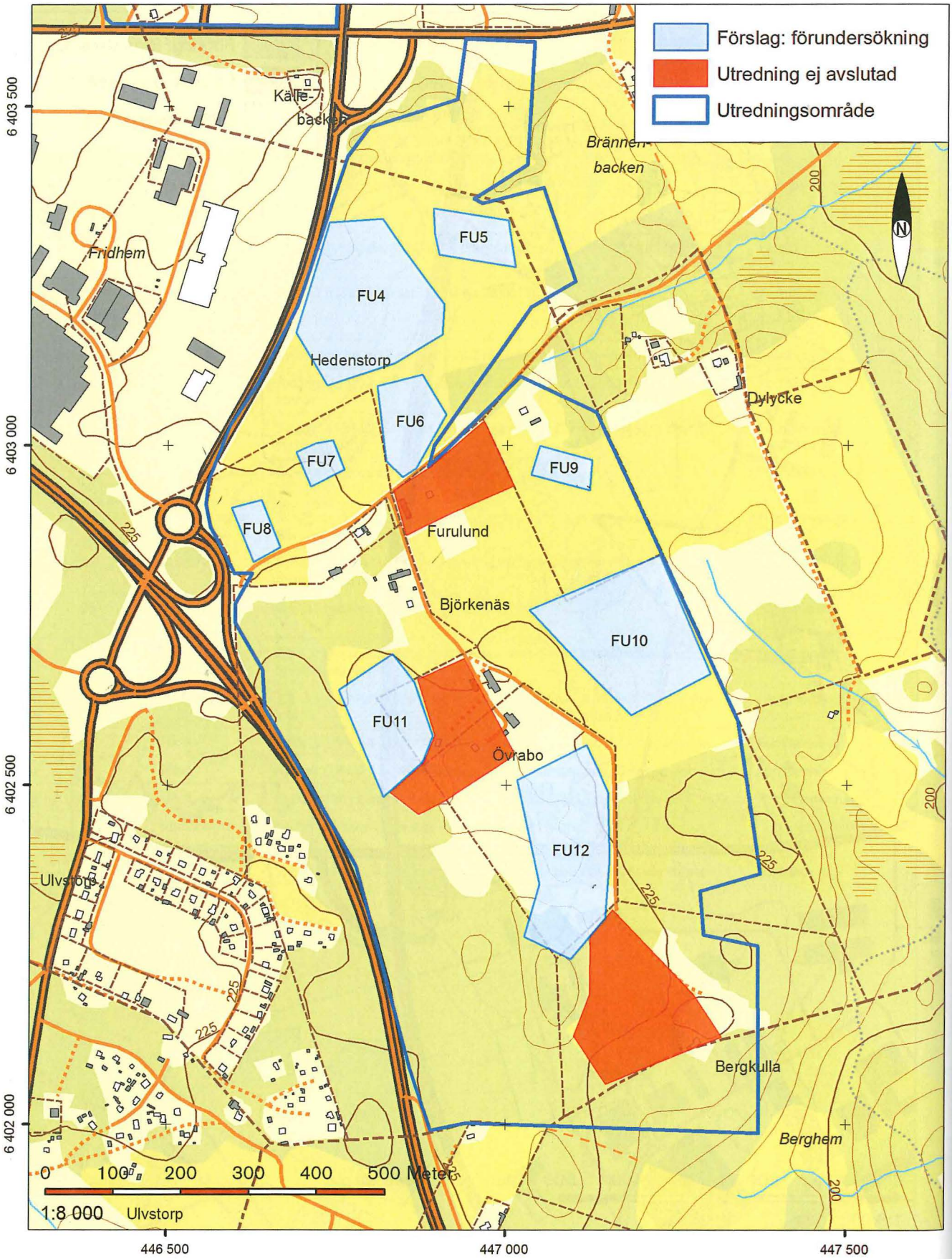

Länsmuseet har genomfört en arkeologisk utredning av 100 hektar planerad industrimark väster om Jönköping. Området är sedan tidigare känt för sina järnåldersgravfält och blästplatser från järnålder och medeltid. Vid utredningen identifierades Hedenstorps bys gamla läge med hjälp av en 1600-talskarta. Vid sökschaktning framkom, förutom bytomten, femton boplatser med härdar, stolphål och nedgrävningar. Inom området finns även två möjliga gravar och spår av fossil åkermark. Vid två av boplatserna påträffades möjliga spår av metallhantering.

Arkeologisk rapport 2015:43
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM